
Petr Daniš

Děti venku v přírodě:
ohrožený druh?

7/

Tereza Valkounová
Zdravá dávka rizika

10/

Jan Činčera

Učení se v opravdovém světě

18/

PRAŽSKÁ EVVOLUCE

magazín o ekovýchově v Praze
2 / 2016

Ekologická
výchova v Praze

ÚVODNÍK

Jménem správců domů, zrušte lesní školky!

Jsem správcem v bytovém domě. A lesní školky bych zrušil. Nejvíc na podzim a na jaře. Což je docela dlouhé období, protože poslední dobou podzim plynule přechází v jaro.

Jsem správcem v bytovém domě a pokaždé, když se děti z našeho domu vrátí z lesní školky, zadělají bahnem celé schodiště. Z těch jejich holínek odpadávají hroudy bláta. Někdy i listí. Takže jdu a uklízím celé schodiště.

A druhý den ráno nanovo. Děti si obléknou nepromokavé oblečky a holínky. A bláto, co z nich nespadlo včera, spadne dnes. Takže jdu a uklízím celé schodiště.

Ale to nemáte jen bláto. To máte i klacky! Před jinými domy je to hezké, před naším domem je skládka klacků. Různých. Malé klacíky bych neřešil, ale ony nosí i velké klacky a jednou i celou větev. Borovou. A kameny. A sojčí peří a ptačí hnízda. Maminky to pochopitelně nechtějí mít doma, takže to zůstává před domem.

Jen čekám, kdy děti z lesa přitáhnou zubra a zaparkují ho před domem. Žížaly už po kapsách nosí, to vím spolehlivě.

Takže já bych jako správce domu lesní školky zrušil.

Shodou okolností jsem i otec dvou dětí z lesní školky. Jako otec dvou dětí z lesní školky jsem k lesním školkám řekneme smířlivější. Kdybych je pořád nemusel ve vaně odbahňovat:)

A jako správce Pražské EVVolute vám přeji pěkné čtení. Mimo jiné i o lesních mateřských školkách.

Martin Mach Ondřej, správce

Pražská EVVolute

2 / 2016

Pro hlavní město Praha vydal BEZK, z. s.

BEZK

Letohradská 17

170 00 Praha 7

233 381 546

www.bezk.cz

redakce@prazskaevvolute.cz

Vydáno: 20. září 2016

Vydání připravil: Martin Mach Ondřej

Grafický návrh a sazba: Matouš Mihalíček

Foto na titulní straně: Zuzana Pipla Havlínová / Foto Havlín

OBSAH

4/

Rozhovor

Petr Holý: Za kvalitu EVVO v Praze ručím

7/

Petr Daniš

Děti venku v přírodě: ohrožený druh?

10/

Tereza Valkounová

Zdravá dávka rizika

12/

Zdeňka Vítková

Jaké jsou bariéry růstu lesních školek v ČR?

14/

Přehled lesních mateřských škol

17/

Zdeňka Vítková

Děti jsou venku rády, ale málo

18/

Jan Činčera

Učení se v opravdovém světě

21/

Zdeňka Černá a Michaela Slussareff

Informační technologie a (eko)výchova

24/

Aleš Rudl

Pražské stromy na podzim

27/

Jan Moravec

Do Klánovického lesa nejen na houby

31/

Martin Mach Ondřej

Základní dětská potřeba je pořádně se zamazat

33/

Ko se děje v...

49/

Terminologický rádce
Rozumíte zkratkám?

50/

Krajská konference EVVO

51/

Kalendář akcí

54/

Dotace

55/

Vybrané pražské projekty a aktivity
v oblasti EVVO

Petr Holý: Za kvalitu EVVO v Praze ručím

Foto: Martin Mach Ondřej

Nedávno jste se znovu stal koordinátorem pražské EVVO*. Co vás k tomu vedlo?

Měl jsem pocit, že jsem odešel od rozdělané práce. Navíc jsem byl u vzniku nové pražské koncepce EVVO a chtěl jsem se podílet také na jejím naplňování.

Co vlastně koordinátor pražské EVVO dělá?

Měl by za Prahu odvést práci, kterou Praha jako kraj odvést má, například ve vztahu k celonárodní koncepci EVVO. Jeho úkolem je, aby Praha v oblasti EVVO nezaostávala za ostatními kraji, lépe aby byla ostatním krajům vzorem. Co se týče přímo Prahy, pak koordinátor by měl být prostředníkem mezi krajem, městskými částmi, školami, městskými i neziskovými organizacemi. Jeho

úkolem je dlouhodobá a koncepční podpora EVVO, aby aktéři pražské EVVO věděli, jakou práci na poli EVVO od nich Praha chce. A naopak, aby město vědělo, jak mu tyto organizace pomáhají.

Řekl jste, že by Praha měla být jiným krajům vzorem. Dá se vůbec říct, jak je na tom pražská EVVO v porovnání s jinými kraji co do kvality? Je vzorem?

Praha je specifická tím, že na malém území je hodně lidí. A hodně organizací. To je skvělé pro dosah služeb. Díky tomu je tu dobrá dostupnost ekocenter a jiných EVVO služeb. Jakákoliv pražská škola může být do hodiny cesty veřejnou dopravou v některém pražském středisku ekologické výchovy. Čili fyzická dosažitelnost služeb je v Praze skvělá.

Co se týče činností v EVVO, i tady může být Praha vzorem. Je to také tím, že Praha je oproti jiným krajům relativně bohatá, a to nejen na finanční prostředky, ale i na lidské zdroje. Praha se může mimo jiné pyšnit tím, že šest z deseti dosavadních držitelů certifikátu kvality EVVO jsou právě organizace z Prahy. Tuto certifikaci poskytovatelů EVVO zajišťuje ministerstvo životního prostředí. Praha na rozdíl od jiných krajů nedosáhne na řadu evropských dotací, ale umí to dorovnat z vnitřních zdrojů.

** Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta. EVVO je jeden z klíčových preventivních nástrojů ochrany životního prostředí.*

A Praha, přestože je to velkoměsto, má mnoho hezkých a cenných přírodních míst. Byla a je tu spousta lidí, kteří se o ně starají, aby nezanikla.

A dá se nějak poměřit kvalita EVVO v Praze a jiných krajích?

Stejně jako jiné kraje vykazujeme statistiky pro ministerstvo životního prostředí. Ale to jsou v zásadě kvantitativní data. Vykazujeme počty středisek, počty účastníků...

A ta kvalita?

Hledáme cesty, jak to správně změřit. Kvalita vzdělávání obecně se měří hodně špatně. A u kvality ekovýchovy je to ještě těžší. Většina jejího působení je dlouhodobá. To, jak se promítlo vzdělávání dětí či dospělých do jejich reálného života, je často možné pozorovat až v nějakém dlouhodobém horizontu. A pak stejně nevíme, jaké všechny vlivy na toho konkrétního člověka působily.

Co byste jako nový koordinátor chtěl prosadit nebo změnit?

Chtěl bych víc vést městské části k tomu, aby lépe pracovaly s lidmi. Je tu 57 městských částí, 22 správních obvodů. Někde městské části mají ekovýchovu velmi dobrou, ale někde jsou velké rezervy. A já bych chtěl, aby si městské části uvědomily

důležitost ekologické výchovy a osvěty veřejnosti pro ochranu přírody na jejich území. Chtěl bych, aby si městské části vypracovaly vlastní koncepcie ekologické výchovy a aby začaly přemýšlet nad tím, že jim to může pomoci lépe spravovat jejich území. Aby nedělaly ad hoc akce, ale aby to měly systémově promyšlené a uvažovaly v dlouhodobých výhledech.

V nové koncepci EVVO se konstatuje, že se během platnosti předchozí koncepce, tedy 2005-2015, nepodařilo, aby si jednotlivé městské části zavedly funkční finanční systém podpory EVVO. Proč se to nepovedlo? A jak se to změní?

To je dané tím, jak jednotlivé městské části o EVVO uvažují. Některé městské části mají propracované grantové programy. A některé nemají žádné. Je potřeba je namotivovat, přesvědčit je, že se to té městské části může vrátit. Třeba v tom, že lidé se začnou víc zajímat o přírodu ve svém okolí a uvědomí si její hodnotu a přínos.

Ekovýchova a osvěta se dá také dobře propojit s Místní agendou 21, s větším zapojováním veřejnosti do rozhodování o dané městské části.

Můj dojem z koncepce EVVO, z různých materiálů a z ekoprogramů je, že se převážně cílí na děti. Je to tak správně?

Správně to je, protože vzdělávat děti je nejlepší vklad. Přes děti se dají vzdělávat i jejich rodiny. Děti jsou přístupné novým myšlenkám a dokáží lépe vstřebat a přijmout nové vzorce chování. Cílová skupina dospělých je hodně obtížná, protože tam se velmi těžko mění zaseté vzorce chování. Dospělí už jsou zvyklí na svůj životní styl a přesvědčit je, aby ho změnili na nějaký více šetrný k přírodě, je prostě náročné.

Na druhou stranu, těžko můžeme očekávat nějakou pozitivní změnu, když teď hlavně vzděláváme děti, které se do rozhodovacích pozic dostanou až třeba za dvě desetítky let. Ale rozhodnutí, která teď ovlivňují naše životy, přijímají lidé, kteří sedí na důležitých místech právě teď. Jestli se na ty dospělé a seniory trochu nezapomíná...

Pár pražských organizací programy pro seniory má. A určitě se chceme na dospělé zaměřit v rámci osvětových programů města, například v rámci adaptace na změnu klimatu. Obecně je pravda, že konkrétně ti senioři jsou neprávem opomíjeni. A přitom jich je v Praze čím dál tím více.

V minulém čísle Pražské evoluce jste v anketě k nové krajské koncepci uvedli, že jejím slabým místem je analytická část, že tu chybí kvalitativní analýzy EVVO. Teď jste v pozici krajského koordinátora. Jak to změníte?

Abych to upřesnil, měl jsem tím na mysli, že mi chybí hlubší pohled do motivace lidí. Nám se v rámci tvorby koncepce nepovedlo identifikovat, jak motivovat různé cílové skupiny. Koncepce je myslím ve své analytické části dobrá, ale až do těch konkrétních příčin, proč se něco nedaří či daří, jsme nešli. A já bych se chtěl víc podívat na to, proč se něco u některých cílových skupin daří a něco nedaří. Prozkoumat témata, metody práce, ale i motivaci lidí. Chtěl bych zlepšit zpětnou vazbu, abychom věděli, co a proč funguje.

A hlídá se smysluplnost toho, na co jsou vynakládány prostředky?

Hlídá se to. Chceme, aby organizace prováděly autoevaluaci toho, jestli jejich programy mají smysl a dopad. Ale je to těžké.

Je na to nějaká metodika?

To je právě problém. V Praze je pár organizací, které mají vlastní autoevaluační nástroje a snaží se kvalitu svých programů hlídat i za pomoci teoretiků ekologické výchovy.

Přijít na to, co jsou ty efektivní postupy a programy, je ale dlouhodobý proces. Některé organizace, třeba jako Tereza, do toho jdou a pomocí autoevaluace své programy vyhodnocují.

A pokud to jde, pak se snažíme o to, aby se organizace samy zajímaly o kvalitu programů a nedělaly něco jen pro to, že to dělají dlouho – aniž by věděly, jaký to má efekt.

Kromě krajské koncepce je schválený i Akční plán. Jaký je jeho smysl?

Ten slouží k naplňování koncepce. Akční plán je dvouletý a po dvou letech se vyhodnocuje, jak se daří naplňovat prioritní cíle. Prioritní cíle jsou podchycené konkrétními úkoly. Při vyhodnocování se může ukázat, že k naplnění cíle by mohl posloužit nějaký nový směr ekologické výchovy. Ten pak umíme podpořit přes zakázky či granty.

Jednou z priorit například je dostat lidi více do přírody. Takže teď hodně podporujeme programy, které jsou zaměřené na exkurze. A máme zpětnou vazbu, že to má ohlas a je po tom poptávka. Další prioritou je, že se chceme zaměřit na rodiny s dětmi. To se v předchozí koncepci dělalo také, ale ne zcela systémově. A chceme rozjet projekt, který podpoří vznik koncepcí EVVO na městských částech.

A pak jednou z priorit je firemní oblast. Tam bych chtěl iniciovat školení nejen lektorů, ale i úředníků městských částí, školení zaměřené např. na ekopsychologii, která by jim pomohla cíleně a úspěšněji oslovovat různé

skupiny, např. firemní oblast. Aby lépe chápali, proč se některé myšlenky daří „cílovkám“ předat a některé ne.

Nakonec otázka z úplně jiného soudku. Jaké je vaše oblíbené přírodní místo v Praze?

Mám rád Prokopské údolí, kde je hezky vidět přírodovědná minulost i přítomnost. Je to místo, kde je spousta tajemství, která je zajímavé objevovat. A na druhé straně Prahy jsem si oblíbil suchý poldr Čihadla. Je to zrevitalizovaná část Rokytky s meandry, mokřady a zajímavými druhy živočichů a rostlin.

(mmo)

Mgr. Ing. Petr Holý vystudoval Krajinné inženýrství na ČZU v Praze a Sociální a kulturní ekologii na UK v Praze. Koordinátorem pražské EVVO byl v letech 2007 až 2014, následně pracoval na SFŽP coby metodik Národních programů ŽP. Koordinátorem pražské EVVO je znovu od července 2016. Je ženatý, má dvě děti. Má rád toulky v přírodě, fotografování, knihy, svoji rodinu, přátele a pozitivní přístup k životu.

Petr Daniš

Děti venku v přírodě: ohrožený druh?

Nová publikace o významu kontaktu
s přírodou pro zdraví a učení našich dětí

Fascinující výzkumy z různých míst světa nám skládají obrázek o tom, že všichni lidé – a děti především – potřebují pobyt venku v přírodě pro své plné fyzické, duševní i sociální zdraví. Kontakt s přírodou dětem usnadňuje učení a přispívá k celkovému rozvoji jejich osobnosti. To vše se dozvídáme v době, kdy v naší civilizaci svobodné hry dětí venku v přírodě spíše ubývá. I v Česku jsou děti, které se ven nedostanou téměř vůbec, doma ani ve škole. Rozpor mezi tím, co nám říká věda o zdravém a podnětném prostředí pro život dětí, a skutečností, jak a kde děti tráví svůj čas, je varovný. To musíme změnit. Musíme o tom více mluvit a musíme s tím něco udělat.

Tráví naše děti venku málo, anebo hodně času? Jak důležitý je kontakt s přírodou pro zdravý rozvoj dětí a pro jejich učení? Co o tom opravdu víme na základě vědeckých výzkumů? A co můžeme udělat, aby děti byly venku více? Na tyto otázky jsem se rozhodl hledat odpovědi napsáním krátké popularizační publikace.

Od vydání knihy Richarda Louva *Last Child in the Woods* (česky: *Poslední dítě v lese*) v roce 2005 je ubývání kontaktu dětí s přírodou a jeho možné důsledky pro zdraví, spokojenost a učení dětí veřejným tématem v anglicky mluvících zemích euroamerické civilizace. Louv popsal cenu, kterou za své odcizení přírodě platíme jako *poruchu*

osobnosti z nedostatku přírody (*Nature Deficit Disorder*) a začal hledat cesty, jak děti přírodě zase přiblížit. Nebyl jistě první, kdo na toto téma upozornil, ale udělal to s takovou naléhavostí a výmluvností, že problematiku, o kterou se předtím zajímalo pár vědců, specialistů a nadšenců, povznesl na úroveň celospolečenské debaty.

I přes odkaz Emilky Strejčkové Česko svého Louva zatím nemá a téma kontaktu dětí s přírodou si teprve hledá cestu k široké

veřejnosti. Když jsme se před třemi lety v naší vzdělávací organizaci rozhodli význam kontaktu dětí s přírodou více přiblížit běžným lidem, narazili jsme na to, že sami toho o tématu moc nevíme – pokud nepočítáme naše vlastní zkušenosti, názory a přesvědčení. Překvapila nás úroveň mezinárodní debaty, velké množství výzkumů, studií a odborných článků v kontrastu s rozsahem a kvalitou této debaty u nás. Postupně se zrodila myšlenka pokusit se tuto mezeru překlenout. Mým cílem se stalo napsat publikaci, která

by přinesla mezinárodní debatu také k nám a vnesla téma kontaktu dětí s přírodou do vážné odborné diskuze o výchově a vzdělávání. Prostřednictvím této knížečky jsem chtěl představit výsledky vědeckých výzkumů na toto téma z celého světa, zrekapitulovat si, jak jsme na tom u nás, a začít hledat cesty, jak kontakt dětí s přírodou v naší společnosti systematicky podporovat.

Při přípravě publikace jsem se postupně prokoušal více než 130 výzkumy, studiemi a dalšími díly odborné literatury. Zajímavého v nich bylo opravdu hodně, ale nejvíce mne překvapily tři věci.

Za prvé to, jak široké jsou přínosy kontaktu s přírodou pro lidi. Od posilování fyzického zdraví, (snížování výskytu většiny nemocí a prodlužování života), přes zlepšení psychického zdraví (snížování stresu, posílení soustředění, zvýšení sebeúcty či zlepšení nálady), sociálního zdraví (snížování agrese a násilí, posílení sousedských vztahů), vztahu k přírodě (posilování odpovědného jednání k životnímu prostředí), až po pozitivní dopady na učení (stimulace paměti a zlepšení vzdělávacích výsledků žáků). Ta příroda umí, že?

Za druhé to, že příroda skutečně léčí. Nikoli jen jako – že se v ní někdy trochu lépe cítíme. Ale skutečně a měřitelně – sníží se nám tlak a tep, zvýší se nám množství lymfocytů

v krvi, dříve se uzdravíme po operaci... Na příklad v případě poruchy pozornosti s hyperaktivitou (ADHD) se přišlo na to, že účinky procházky v přírodě nejsou o nic menší než účinky běžně užívané medikace. Pro naše zdraví, a duševní zdraví především, je kontakt s přírodou lékem, všem široce dostupným a zadarmo. Proč ho více nevyužíváme?

A za třetí to, že kontakt s přírodou napomáhá také učení. Snižuje totiž únavu z myšlení, obnovuje pozornost a zvyšuje schopnost soustředění. Co víc, dobře připravené vzdělávání, které využívá přírodu jako přirozenou laboratoř k učení, válcuje dnes obvyklou výuku ve třídě na celé čáře. Žáci procházející vzděláváním zasazeným v místním prostředí mají v USA lepší výsledky v testech napříč předměty, menší absence, vyšší motivaci k učení a vyšší pocit uspokojení z toho, co dokázali. Jak pomoci našim učitelům, aby se šli s dětmi učit ven, namísto výkladů a prohlížení učebnic ve třídě?

Doufám, že publikace mnohé lidi zarazí. Doufám, že mnohé rodiče a učitele přivede k zamyšlení, jak by mohli s dětmi více chodit ven do přírody. Doufám, že pobyt, hra a učení dětí venku se stanou novou samozřejmostí. Děti tak budou zdravější a budou mít plnější život. Pomoci tomu můžete i vy. Budu rád za vaše reakce a příběhy – pošlete mi je na adresu petr.danis@terezanet.cz.

Foto: Justina Danišová / www.svobodnahra.cz

Publikace *Děti venku v přírodě: ohrožený druh?* je volně ke stažení na adrese: <http://jdeteven.cz/cz/publikace-ke-stazeni>. V současnosti se připravuje doplněné tištěné vydání pro Ministerstvo životního prostředí.

Mgr. Petr Daniš vystudoval filosofii a environmentální etiku a zvažoval dráhu vědce. Nyní je ředitelem TEREZY a předseda Sítě středisek ekologické výchovy Pavučina. Má čtyři děti a chodí s nimi ven.

Tereza Valkounová

Zdravá dávka rizika

Pokud nejsme vyznavači adrenalinových sportů, představuje riziko zakázanou zónu. Dvojnásob to platí pro rodiče a vychovatele. Kdyby žádné riziko nebylo, výchova by byla o tolik jednodušší! Ale přiznejme si rovnou, tak snadné to nebude. Dokonce to bude ještě těžší: bez rizika se dítě nemůže naučit žít bezpečně.

Čeho se bát nejvíc

Na poli EVVO pro příklady nemusíme jít daleko. Příroda je plná různých strašáků „moderního“ člověka. Špína, hmyz, nerovný terén, zrádné počasí a další zdroje samých rizikových situací. Před tím, abychom už nikdy nevystřčili nos z domu, by nás ale mělo strašit něco jiného. Jsme na to tolik zvyklí, že nás to nijak nezarazí a denně mu vycházíme vstříc. Rychlé, těžko předvídatelné a smrtelné riziko: automobil.

Foto: Josef Havlín / Foto Havlín

V České republice je to druhý nejčastější zabiják dětí. Takže pokud jsme bez velkého strachu účastníky silničního provozu, nad ostatními riziky se můžeme přinejmenším povznést, protože statisticky nám hrozí výrazně méně. Na prvním místě ve statistice vážných úrazů vede pád. Použijeme-li logiku „vyhnout se riziku, vyhnout se následku,“ pak se prvoplánově obloukem vyhneme nerovnému lesu. Tady přichází první nepohodlné

ale: jak se dítě naučí (ne)padat, když bude znát jen hladký povrch umělých ploch? V přírodě padá do měkkého jehličí nebo trávy na rozdíl od tvrdé podlahy nebo asfaltu.

Můžeme jen spekulovat, jestli s ubývajícím kontaktem dětí s přírodou přibývá i míra jejich nemotornosti, která se projevuje větší úrazovostí při pohybu. A aby příroda nebyla jen volba menšího zla, přidejme něco

k dobru. Chůze je křížový pohyb propojující obě mozkové hemisféry. Čím je složitější terén, tím více nutí mozek pracovat a rozvíjet se. Je prokázáno, že tyto mozkové dráhy souvisí s vývojem řeči. Malé dítě tak běháním po lese podporuje i svá řečová centra. Když mu k tomu dospělý průvodce občas pojmenuje či zazpívá o pozorovaných přírodních jevech, rozvíjí tak i slovní zásobu a přírodovědnou gramotnost.

Opakování matka bezpečí

Dítě je element stvořený pro pohyb a zkoumání všeho kolem sebe, riziko nevyjímaje. Není to malý dospělý, jak už si všimla reformní pedagogika minulého století. Má jiné způsoby učení. Neodděluje chvíle, kdy se učí, od ostatního života. Zkušenost z každého okamžiku, který zažije, ho rozvíjí. Má-li dítě poznat, jak svět funguje, poznává i riziko. A protože to není dospělý, nezařídíme to pŮldenním školením na téma, jak žít bezpečně. Zařídíme to jedinečnou zkušeností s potenciálním rizikem. Nemá cenu dítěti dlouze vysvětlovat, co dělat, když se ztratí, jak pracovat s ostrými nástroji nebo kam lézt a kam ne. Je potřeba dělat věci příkladně, opakovat správný postup a to tak dlouho, dokud to dítě nevstřebá.

Skvěle na to funguje skupina různě starých dětí. V ní se přirozeně vyskytují vzory, které děti pozorují a aniž by to jakkoli vědomě zpracovávaly, integrují tato pozorování do

Foto: Justina Danišová / www.svobodnahra.cz

své zkušenosti. Starší děti mohou například dobře znát cestu a vědí, že na určitých místech se zastavuje. Pak nastane okamžik, kdy to dítě chce vyzkoušet samo. Když dostane důvěru od dospělého, běží první a skutečně u domluveného místa zastaví. Raduje se z toho, že ví, jak se zachovat. To je motor jeho nekonečné zvědavosti.

Díky pravidelné dávce přirozeně rizikových situací s dobrým vzorem chování a příležitostí zkoušet, se naučí, jak fungovat bezpečně. Zákazem kontaktu dítěte s rizikem nevymažeme nebezpečí ze světa. Pouze

vystavíme dítě většímu riziku, že „až bude velké,“ nebude znát hranice vlastního bezpečí a bude je při své větší síle a inteligenci hledat dál, než bychom si možná přáli. Takže vzhůru do měkké, rozmanité přírody bezpečně riskovat!

PhDr. Tereza Valkounová, Ph.D., vystudovala učitelství biologie a občanské výchovy. V roce 2010 spoluzaložila Asociaci lesních mateřských škol (ALMS). Většinu času věnuje rodině, má zálibu v městském zahradničení.

Zdeňka Vítková

Jaké jsou bariéry růstu lesních školek v ČR?

Ministerstvo životního prostředí (MŽP) letos na jaře zmapovalo bariéry, které dosud brání lesním mateřským školám (LMŠ) v Česku stát se plnohodnotnými zařízeními pro předškolní děti. Výsledkem spolupráce s odborníky z Německa, kde mají s lesními školkami více než dvacetileté zkušenosti, je seznam doporučení českým úřadům. Jeho cílem je učinit z lesních mateřských škol i v Česku jednu ze státem uznávaných a podporovaných forem předškolního vzdělávání.

Už v roce 2012 bylo úspěšně ukončeno pokusné ověřování předškolního vzdělávání v LMŠ Lesníček, které konstatovalo, že je lesní školka schopna poskytnout plnohodnotnou předškolní přípravu. Stejně zkušenosti

mají i v Německu, kde vzniklo od roku 1993 už 1 500 lesních mateřských škol. Přesto není zatím u české pedagogické veřejnosti LMŠ chápána jako plnohodnotná forma předškolního vzdělávání, konstatuje ministerstvo.

První velký obrat v přístupu k českým lesním školkám ale už nastal. Na jaře byla schválena novela školského zákona, která vůbec poprvé zohledňuje i lesní mateřské školy. Zákon je definuje coby mateřskou školu, „ve které vzdělávání probíhá především ve venkovních prostorách mimo zázemí lesní mateřské školy. Zázemí lesní mateřské školy slouží pouze k příležitostnému pobytu. Zázemí lesní mateřské školy nesmí být stavbou.“

Na zákon nyní musí navázat další vyhlášky v gesci ministerstva školství (MŠMT) a zdravotnictví (MZ). Až po jejich schválení se budou moci stát lesní školky součástí oficiálního systému předškolního vzdělávání a využívat státní finanční podporu. Pro lesní mateřské školy je nyní důležité, aby se mohly do registru MŠMT zapsat do září 2017, jinak nebudou moci poskytovat nově zaváděný jeden povinný rok předškolní docházky pro děti od 5 let.

V ČR dnes funguje asi 150 lesních školek. Jako své zázemí využívají nejčastěji jurty, stany či maringotky, které mohou jen stěží splnit všechny přísné hygienické normy odvozené od fungování staveb. Výjimkou jsou jen lesní

školký připojené ke klasickým mateřským školám, jež mají k dispozici zázemí standardní budovy.

Školky, které sídlí přímo v lese nebo v jeho těsné blízkosti, na těchto místech podle lesního zákona postavit budovu ani nemohou. Přístřeší je navíc dětmi využíváno jen krátkodobě v době svačiny, odpočinku nebo velmi špatného počasí. Investice do nové budovy nebo rekonstrukce staré by tak byly pro lesní školky s ohledem na jejich fungování vlastně zbytečné.

Podle současných hygienických předpisů je to ale právě školka, kdo musí dětem zajistit stravu a pití. Není možné, aby dětem připravovali jídlo a pití na čas strávený v lesní školce rodiče do termosky. Problematické je také zásobování pitnou vodou v barelech, uvádí ministerstvo. V Německu jsou ale tyto způsoby stravování možné – jídlo dětem chystají rodiče nebo teplý oběd přinášejí dětem do přírody externí dodavatelé. Právě možnost dovozu jídla bylo doporučeno dále projednat. Školky, které mají program pouze dopoledne, by bylo možné od povinnosti poskytovat oběd úplně zprostit, zničí další z návrhů.

Komplikace představují pro lesní školky i požadavky na záchodky. Aktuálně je v mateřských školách vyžadováno jedno WC pro 4 děti. MŽP doporučuje zavést pro lesní školky možnost využívat separační kompostovací

toalety, které se v německých školkách běžně používají. Počet toalet a umyvadel, ani jejich výška není v Německu na rozdíl od ČR stanovena žádným pravidlem. České ministerstvo životního prostředí míní, že jedna či dvě toalety v přístřeší lesní školy pro 15 dětí, které tráví většinu dne mimo toto zázemí, mohou být dostatečné. Další možná a v praxi osvědčená řešení mohou přinést samotné školky.

Speciálním tématem lesních mateřských škol je podle dokumentu MŽP vyhodnocování rizik v programu lesních škol. Nejen s nimi souvisí i větší nároky na pedagogický doprovod v lesních školkách. Aby byl pohyb dětí venku bezpečný a současně se zajistilo kvalitní vzdělávání, bývá v LMŠ poměr dětí k dospělým 10–16 : 2, uvádí dokument. V klasických školkách je dětí na jednoho učitele mnohem víc.

Ministerstvo doporučuje, aby měl vždy jeden z pedagogů LMŠ klasické pedagogické vzdělání zaměřené na výuku v předškolním zařízení. Kromě něj by mělo vzdělání pedagogů a jejich asistentů zahrnovat další oblasti, jako přírodní vědy nebo rukodělné aktivity. Tyto nové nároky na pedagogy vyžadují podle úřadu rozšíření studia na pedagogických fakultách nebo vytvoření nových oborů, které by absolventy připravovaly na „přírodní nebo venkovní pedagogiku“.

Foto: Zuzana Pipla Havlínová / Foto Havlín

Ostatně jsou to právě vyšší nároky na pedagogický doprovod, co způsobuje vyšší cenu za navštěvování lesní školky. Náklady na vybudování a chod zázemí jsou naopak ve srovnání s klasickými školkami nižší, připomíná ministerstvo.

Ing. Zdeňka Vítková je redaktorkou serveru Ekolist.cz.

Přehled lesních mateřských škol

Ekoškola Rozárka

Praha 5, Praha 7
www.podhoubi.cz
ekocentrum@podhoubi.cz

Lesní škola se 2 pobočkami se zázemím v rodinných domcích. Venku jsou děti 2x denně za každého počasí, 1x týdně máme výletní den. Dohromady se ekoškola Rozárka stará o 30 dětí. Společně se tu setkávají děti od 1,5 roku do 7 let.

Lesní třída Lesníček

Praha 10
www.toulcuvdvur.cz/vzdelavani/lesnicek
lesnicek@toulcuvdvur.cz

Lesníček je součástí Mateřské školy Semínko při Toulcově dvoře. Nabízí péči pro děti předškolního věku 3–7 let. Ve třídě pro 15 dětí jsou současně 2 průvodci, kteří pracují společně nebo si děti rozdělí do menších skupinek. Děti mají jako zázemí maringotku.

Lesní dětský klub Prokopáček

Praha 5
prokopacek.webnode.cz
klubprokopacek@seznam.cz

Školka působící v prostředí Prokopského údolí, v blízkosti Baranova a Hlubočep. Zázemí školky se nachází v bývalé nádražní budově „Nádraží Hlubočepy“. Prokopáček pořádá také akce pro rodiče a děti, z nichž některé se staly pravidelnými (Rej masek při Masopustu, Čarodějnický rej, Velikonoční tvoření) a příměstské tábory.

Živé děti

Praha 10
www.zivedeti.cz
info@zivedeti.cz

Živé děti jsou lesoparkový dětský klub se zázemím na Praze 2 u parku Grébovka. Nabízí celotýdenní celodenní program pro skupinku 15 dětí, které doprovází 2 lektori. Ze zázemí vyjždí děti také do Kunratického lesa nebo na Zbraslav, chodí do parku Grébovka a na komunitní zahradu Smetanka. Součástí programu jsou i zájmové odpolední kroužky.

Hvězdy v lese

Praha 6
www.hvezdyvlese.cz
johana@passerin.cz

Lesní škola založená na principech waldorfské pedagogiky. Klade si za cíl naplňovat potřeby malého dítěte: neuspěchaný a klidný rytmus, bezpečný prostor, dostatek času pro dítětem iniciovanou a řízenou volnou hru, zodpovědné vedení autoritou dospělého, zdravé jídlo a pohyb. Školka využívá především Oboru Hvězda, kde se setkává příroda s kulturou. Zázemí má školka v maringotce v těsné blízkosti parku. Součástí pedagogické koncepce je také budování a provoz komunitní permakulturní zahrady.

V mechu a kapradí

Praha 9 - Klánovice
www.vmechu.cz
lesniskolka@vmechu.cz

Lesní škola funguje v Klánovicích už od roku 2012, od září 2015 je otevřena také lesní škola a školka Hájenka na rozhraní Horních a Dolních Počernic. Pedagogové uplatňují přístup Respektovat a být respektován a inspiroují se různými pedagogickými směry.

Ekoškola Vidoule

Praha - Košíře
www.ekoskolkavidoule.cz
ekoskolkavidoule@gmail.com

Specifikem školky je propojení uměleckého a řemeslného tvoření s environmentální výchovou. Stavebním kamenem osobnostního přístupu k dítěti je waldorfská pedagogika. Kromě jiného nabízí dětem stravování v bio kvalitě.

Dětský klub Šárýnka

Praha 6
www.sarynka.cz
sarynka@ekodomov.cz

Šárýnku provozuje od září 2009 spolek Ekodomov v Šáreckém údolí. Tato školka je průkopníkem lesních školek v ČR. Nabízí celodenní péči pro děti předškolního. Maximální počet dětí ve skupině je 16, po celý den děti doprovázejí dva pedagogové. Děti jsou větší část dne v přírodě, pro případ nepříznivého počasí je k dispozici vytápěná jurta a maringotka. Děti pečují o morčata, na přilehlém

pozemku jsou chované ovce, slepice, kachny indičí bězci, včely, vodní želva, pes a kočka. Prostor komunitní zahrady a historického sadu za spolupráce rodičů dotváří spolek v souladu se zásadami permakultury. Rodiny mají možnost komunitně kompostovat biomateriál ze svých domácností a zahradničit s dětmi ve vyvýšených „rodinných“ záhonech.

Satalický pramínek – lesní klub Satalice

Praha 9 - Satalice
www.satalickypraminek.com
praminek.satalice@gmail.com

Lesní školka základního článku Hnutí Brontosaurus. Nachází se v Satalicích v Praze 9. Nabízíme předškolní lesní program pro děti 2–7leté, lesní družinový program pro školní děti, letní příměstské tábory a další aktivity pro děti i rodiče. Hlavním působištěm je Satalická obora a blízka zahrádka. Děti tráví mnoho času na výpravách do nejbližšího okolí, přírodních míst Vinoře, Ctěnic, Radonic a Jenštejna.

Mezi stromy

Praha 5, Praha 11
www.mezi-stromy.cz
lmk@mezi-stromy.cz

Program pro předškolní děti vychází z právě prožívaných ročních období. Děti se mohou těšit na den v přírodě Miličovského lesa nebo Chuchelského háje strávený hrou, poznáváním, objevováním a tvořením. Cílem je probouzet a prohlubovat v dětech povědomí o sounáležitosti s přírodou a ročním koloběhem, poznávat a chránit životní prostředí.

Lesní klub Tři údolí TROJA

Praha 7, Praha 8
www.3udoli.cz
katerina@3udoli.cz

Lesní klub Tři údolí využívá jedinečnou polohu Prahy 7 a 8 na hranici hlavního města a přitom v našem srdci přírody. Poskytuje dětem přímý kontakt s přírodou za každého počasí, a to v areálu Botanické zahrady v Tróji, Čimickém lesoparku, Ďáblickém lese a přilehlém okolí.

soOvička

Praha 10
soovakolovraty.wix.com/soova
lmssoovicka@gmail.com

soOvička se nachází v komunitní zahradě Bohumila v Kolovratech. Otevírá v září 2016, v provozu bude od středy do pátku. Ve skupině bude max. 15 dětí a vždy 2 průvodci. Přijímá samostatné děti od 3 let. Pedagogové budou vycházet z kombinace intuitivní a waldorfské pedagogiky, v souladu s přírodou a ročními cykly. Zázemím bude celoročně obyvatelná jurta o průměru 7 metrů s terasou.

Vyšehrad Monsters

Praha 4
www.vysehradmonsters.cz
info@vysehradmonsters.cz

Vyšehrad Monsters je klub pro děti předškolního věku s celodenním provozem. Děti tráví převážnou část dne venku, nejčastěji v okolí Vyšehradu, ale i v dalších pražských parcích. Vyráží také na delší výlety a nevyhýbají se ani městskému prostředí,

kteří je nedílnou součástí jejich každodenního života. Celodenní program je veden v angličtině za přítomnosti rodilého mluvčího.

Cestička

lesopark Kbely, les Vinoř
www.spolekcesticka.cz
cesticka@spolekcesticka.cz

Spolek Cestička provozuje ve Kbelích, Vinoři a blízkém okolí stejnojmenný lesní klub a montessori klub pro děti od 3 let. Myšlenkou klubu je umožnit dětem bezprostřední kontakt s přírodou, skrze který se mohou přirozeně a harmonicky rozvíjet po stránce tělesné i duševní. Zásadní je pro nás citlivý přístup k dětem a jejich sociální komfort. V provozu jsou celodenní i dopolední skupinky s max. počtem 15 dětí.

Dětský klub kosí hnízdo

Praha 5 - Slivenec
www.kosihnizdo.org
tereza.mindosova@seznam.cz

Klub pro děti ve věku 3–6 let. Klub následuje montessori princip, klade důraz na samostatnou činnost a soběstačnost, ale také na spolupráci ve skupině, toleranci a ohleduplnosti. Klub hledí na udržitelný způsob života, lokálnost, soběstačnost, neplytvání a omezování použití plastů. Klub buduje velkou přírodní zahradu plnou skrýší a jiných přírodních lákadel.

Lesněni

Praha 4 - Kunratice
lesneni.cz
info@lesneni.cz

Zázemí má školka na okraji Kunratického lesa v Praze. Jako výchovné prostředí, ale i „učebnice“ slouží příroda – především les, který poskytuje úžasné množství podnětů a příležitostí. Převážně listnatý les je velmi starý a je plný zajímavých míst. Jsou tu rozvaliny gotického hrádku postaveného králem Václavem IV., malá jezírka i rybníky a několik studánek. Les je domovem mnoha druhů zvířat a ptáků.

DO LESA!

K Lesoparku, Praha 10
dolesa.weebly.com
lu.kulhava@seznam.cz

Nový dětský klub zahájí činnost 1. 9. 2016. Provoz klubu bude celodenní ve dnech středa, čtvrtek a pátek. Pedagogickou péči zajistí zkušené lektorky s více než 5letou praxí v lesní mateřské škole. Zázemí klubu se nachází v objektu Lesů hl. m. Prahy. Při práci s dětmi uplatňují lektorky zásady „Respektovat a být respektován“, environmentální výchovy a výchovy k udržitelnému rozvoji.

Sedmikvítek dětský klub

Praha 7 - Holešovice
www.facebook.com/Sedmikvitek...
skolkasedmikvitek@seznam.cz

Zážitková miniskolka rodinného typu s prvky lesní a ekoškoly, včetně alternativních výchovných metod, tematických okruhů podle čtyř ročních období, pohybové, výtvarné, dramatické a hudební činnosti, zahradničení a hravého vaření. Obědy jsou podávány v bio kvalitě. Skupina max. 12 dětí v péči

nejméně 2 lektorů. Zázemí v krásně zrekonstruovaném prostoru školky u vstupu do parku Stromovka.

Lupáček *

Praha 4
lupacek.cz
info@lupacek.cz

Soukromé jesle a školka Praha 4 s lesním programem v Kunratickém lese. V něm děti tráví dopolední část pobytu ve školce.

Lesní třída Žabičky *

Praha 6
www.sbihava.cz
ms-sbihava@volny.cz

Třída žabičky při MŠ Sbíhavá je inspirována lesní mateřskou školou, ale není to zcela klasická lesní třída se zázemím v lese, jurtě či maringotkce. Převážná část dne se nicméně odehrává v přírodě. Třída využívá nedaleké Obory Hvězda či vzdálenější přírodní rezervace Divoká Šárka.

Centrum YOU & ME *

Praha 10
www.you-me.cz
info@you-me.cz

Centrum kombinuje montessori pedagogiku s principy lesní školky, pořádá lesní výpravy a buduje zázemí v Hostivařském lesoparku. Program často připravuje příroda sama, děti často objevují věci, které chtějí zkoumat a pedagogové jim pomáhají tyto

znalosti a dovednosti prohloubit. Pomůckami jsou často přírodniny – klacík jako tužka na kreslení na zemi, kamínky jako hudební nástroj nebo počítadlo.

Školka K2 *

Praha 10 - Strašnice
klubk2.cz
skolka@klubk2.cz

Školka s vlastním výchovně-vzdělávacím programem Rosteme s přírodou – hledáme své místo ve světě. Umožňuje různé formy docházky, každodenní nebo jen na několik dnů v týdnu, celodenní i dopolední. Přijímá děti od dvou let i během školního roku. Hodně času tráví děti v prostorné zahradě. Školka K2 je součástí neziskové organizace Klub K2, která nabízí řadu zajímavých aktivit pro rodiny s dětmi.

Školka Lesanka *

Praha 5
www.skolkalesanka.cz
pavlikova@skolkalesanka.cz

Školka vzdělává pomocí artefietiky (osobnostně orientovaná výchova uměním vlastním prožitkem) a intuitivní pedagogiky (vycházející z waldorfské pedagogiky). Učí děti získávání vědomostí, osvojování dovedností a upevňování postojů. Výukou se prolíná environmentální tematika v návaznosti na přírodní možnosti okolí a zapojení do environmentálního vzdělávacího programu Mrkvička.

** Školky mimo Asociaci lesních mateřských škol*

Zdeňka Vítková

Děti jsou venku rády, ale málo

Jak tráví školáci svůj čas venku a co si o tom myslí jejich rodiče? Odpovědi přinesl na jaře výzkum Nadace Proměny Karla Komárka, vůbec první na toto téma v Česku. Typický český žák základní školy podle něj tráví venku ve všední den v průměru 1 hodinu a 41 minut, v sobotu a neděli ještě o hodinu více času.

„Tento výsledek může mnoho lidí příjemně překvapit. Je ale důležité, že mezi dětmi jsou v této oblasti velké rozdíly a hodně dětí dnes dává před pobyt venku přednost televizním a počítačovým obrazovkám,“ upozorňuje koordinátorka výzkumu Dagmar Loubalová. Zatímco 10 % dětí je venku více než 26 hodin týdně, 11 % dětí za tu dobu stráví venku méně než 4 hodiny týdně. A polovina dětí se ve zkoumaném týdnu nedostala do přírody vůbec.

Přestože mezi českými dětmi existují velké rozdíly, většina rodičů se shodne na tom, že

děti jsou venku málo. Celých 81 % z nich se domnívá, že děti potřebují být venku každý den, a považuje nedostatek kontaktu s přírodou nejen u dětí, ale i u dospělých za velký problém.

Nejčastěji děti pobývají na zahradě nebo na dvorku, na ulici a na hřišti, méně času tráví v přírodě a v parku. Starší děti z rodin s nižším vzděláním tráví ve všední dny výrazně více času na ulici a také u obrazovek telefonů, počítačů a televizí. Jejich protikladem jsou děti, které se sice dostanou během všedních dnů ven méně, ale o to více času tráví v přírodě o víkendech. „Častěji se s tímto způsobem pobývání venku setkáme mezi mladšími dětmi z rodin s vyšším vzděláním, které tráví méně času u obrazovek,“ dodává Dagmar Loubalová. Během školní výuky se dostala ven jen menšina dětí, nejčastěji na hřiště. Jen o něco více školáků bylo venku o přestávkách.

Především děti z prvního stupně základní školy přitom tvrdí, že tráví volný čas někde venku volnou hrou mimo školu, kroužky a oddíly velmi rády. Starší školáci už jsou venku rádi méně. Ubývá tak času, po který se na čerstvém vzduchu zdržují, a zahrady, hřiště a přírodu mění raději za rušné ulice a parky, kde mohou pozorovat okolí.

Rodiče považují za největší překážku, která dětem brání být více venku, lákadlo elektronických médií. Samy děti odhadují, že

u televize, počítače, na internetu nebo u rádia stráví více než dvojnásobek času, který věnují ve všední den hraní venku, dohromady 4 hodiny a 14 minut denně. Téměř třetina z rodičů přiznává také obavy z nebezpečných lidí.

Děti to ale vidí jinak. Nejčastěji zdůvodňují, proč nemohou být venku déle, tím, že je špatné počasí, mají málo volného času a hodně učení. Každý pátý školák si také stěžuje, že nebylo s kým ven jít.

www.nadace-promeny.cz/cz/vyzkum.html

Učení se v opravdovém světě

Kdyby byla environmentální výchova planetou Zemí, bylo by její formální ustanovení na konferencích v Bělehradu v roce 1975 a Tbilisi v roce 1977 okamžikem, kdy se volně létající kusy hmoty s ráumem srazily dohromady a vytvořily pevnou kouli. Ta pak žhnula energií a potenciál jejich stavebních látek začal formovat povrch, na kterém se nakonec objevily první životaschopné organizmy. Ty se pak vyvíjely a měnily a zase zanikaly... stejně jako se v diskurzu environmentální výchovy formovaly nejrůznější metodiky a modely, zanikaly a vznikaly zase nové.

Jedním z posledních modelů, který se v roce 2014 vynořil z evolučního oceánu environmentální výchovy, je i model

Učení se v opravdovém světě (Real World Learning, RWL). Za jeho vznikem stál projekt, na kterém se podílelo sedm nevládních organizací z center zabývajících se environmentální výchovou ve Velké Británii, Německu, Slovinsku, Itálii, Maďarsku a České republice. S nimi pak spolupracovali další jednotlivci z evropských univerzit i jiných organizací.

Jejich ambicí bylo vytvořit na základě zkušeností i teorie model pro programy, hlásící se k ideálům výchovy v přírodě (outdoor education) a vzdělávání pro udržitelný rozvoj (education for sustainable development).

Hlavní myšlenky modelu byly graficky ztvárněny jako ruka, kde každý prst a navíc dlaň charakterizují jedno z hlavních doporučení modelu.

Malíček: Porozumění

První doporučení zakotvuje programy v ekologickém porozumění. Autoři modelu tedy předpokládají, že určitá míra porozumění ekologickým zákonitostem je pro naše jednání nezbytná, současně tím model obsahově ohraničuje. Model doporučuje, aby programy rozvíjely porozumění základním principům fungování Země, jako je koloběh, tok energie, stabilita či změna. To samozřejmě neznamená, že by se celý program musel věnovat například koloběhu látek. Program se může porozumění věnovat více či méně, mělo by ale nějakým způsobem být obsaženo.

Příklad: Xénie, pracující jako vychovatelka ve školní družině, chystá pro žáky ze svého oddělení tematické

odpoledne o vodě. V jeho průběhu budou žáci hledat v místním potoce breberky, mapovat tok od studánky po kanál a kreslit dobrodružství Kapky Katky, která do potoka docestovala z velkého mraku do temné půdy a odtamtud do studánky, kde se s ní seznámili žáci. Koloběh látek se tedy do programu může dostat jako jedno z dílčích témat a může být ztvárněn hravou a nenásilnou formou.

Prsteníček: Přenositelnost

Svět má hodně rovin, mezi kterými proplouváme. Jsme členové rodiny, místní komunity, České republiky, Evropy a světa, jsme lidé, možná také čtyřicátníci jako já, jsme živí tvorové a jsme i spoustu dalších věcí, zatímco jinou spoustu nejsme. Díváme se na svět z určitých úhlů pohledu, zatímco další jsou nám uzavřeny. Přenositelnost je o přemostování a vedení žáků k tomu, aby svět vnímali z různých dimenzí a to, co zkoumají, zkoumali z různých úhlů.

Příklad: Hyacint, učitel na základní škole, vyrazí se žáky na terénní expedici zaměřenou na zkoumání pavouků. V průběhu si s žáky povídá o jejich zkušenostech s pavouky v domácnostech, zobrazení pavouků v knihách J.R. R. Tolkiena, exotických pavoucích ze vzdálených zemí, psychologických teoriích o příčinách strachu z pavouků a významu pavouků v pavučině života.

Prostředníček: Zkušenost

Učíme se různými způsoby a jeden z nich je i ten, že něco zažijeme, zamyslíme se nad tím a řekneme si: „aha!“ Model nezavrhuje ostatní cesty (i často kritizované teoretické učení se z výkladu má svůj význam), jen doporučuje nezapomínat na tento pradávný a stále účinný způsob, jak rozšiřovat svoje porozumění světu. Učit se ze zkušenosti samozřejmě není to samé jako nechat žáky ve škole hrát si na opice. Předpokládá, že učitel buď využije přirozeně přicházející podněty, nebo zaranžuje situace s potenciálem k učení se něčemu novému. S žáky pak probere, co zažili, pomůže jim v tom najít smysl a připraví příležitost pro aplikaci nového poznání v dalších situacích.

Příklad: Filoména, vychovatelka v přírodovědném kroužku v Domě dětí a mládeže připravuje dvouměsíční program o jezcích. Děti budou nejdříve ježky pozorovat v teráriu a hledat v přírodě. Zaměří se na věci, které je zajímají: opravdu nosí jablka na bodlinách? Jí červy? Žízaly? Na základě pozorování si žáci vytvoří pojmy jako „hmyzožravec“, „všežravec“ a ujasní si, jaké prostředí potřebuje k životu. Na následné výpravě pak zkouší cestou rozhodnout, v jakém prostředí by se ježci mohli vyskytovat a kde zase ne.

Ukazováček: Rozvíjení kompetencí (empowerment)

Znalosti jsou zámek, schopnosti je využívat klíč. Jedno bez druhého nedává smysl. Další část modelu nabádá k rozvíjení kompetencí žáků řešit problémy související s udržitelným životem. Naučit se něco řešit předpokládá mít prostor pro pokusy, chyby i úspěchy, svobodu navrhnout i plánovat, ale i odpovědnost za výsledek. Ukazováček tedy pedagogům doporučuje nesnažit se vždy a všechno řídit, ale ve zdravém poměru nechávat žákům prostor pro jejich vlastní iniciativu.

Příklad: Hugo, vedoucí Ekotýmu, by rád změnil tristní stav školního pozemku. Namísto toho, aby úkol zadal zahradnímu architektovi, poprosí žáky, aby společně zpracovali vlastní návrh. Ten pak po mnoha společných diskusích a opontur škola nakonec realizuje.

Palec a dlaň: Hodnoty a rámce

Hodnoty chceme rozvíjet všichni, ne všichni ale stejné. Model doporučuje soustředit se na formování hodnot, které podle výzkumů motivují k altruistickému chování. Těmi jsou zejména hodnoty tzv. univerzalizmu, vyjadřující přání všeho dobrého všemu živému. Uchování krásy světa, spravedlnost, vzájemnost, jsou hodnoty, které nás motivují

k pomoci ostatním. Naopak, hodnoty jako úspěch, zisk, hierarchie, jsou hodnoty, které člověka uzavírají do sebe.

Hodnoty vyjadřujeme přímo i nepřímo tím, co v programu říkáme, jaké hlavní myšlenky v něm žákům sdělujeme. Takovým hlavním myšlenkám se říká „rámce“. V modelu jsou znázorněny dlaní, protože symbolicky propojují všech pět prstů. Často bezmyšlenkovitě komunikujeme rámce, provázané s egoistickými hodnotami („Příroda je pro nás zdrojem cenných surovin.“ „Když budeme chránit přírodu, vyděláme na tom nejvíc.“ „My eko-policejti naučíme ty hloupé děti, jak se mají chovat.“ atd.). Výsledkem může být dlouhodobě pravý opak toho, co je pro nás důležité. Dobrý rámec provazuje celý program, dává smysl jeho jednotlivým částem a posiluje altruistické hodnoty žáků.

Příklad: Elvíra, lektorka ze střediska ekologické výchovy, přepracovává program o lesích. Na místo původního rámce, který implicitně sděloval, že díky správnému managementu mohou lesy naplňovat svoji hospodářskou i rekreační funkci, vymyslí nový: les jako domov tisíců úžasných tvorů, do kterého můžeme občas zajít na návštěvu.

Model RWL je jen jedním z nových zvířátek, které běhají proměňující se krajinou environmentální výchovy. Není určité bez chyb, ale na jeho kritiku zde již není prostor. Jak

dlouhý bude mít život a jak se rozmnoží, záleží teď i na vás.

Odkazy

Real World Learning
www.rwlnetwork.org

Envigogika, 2013, č. 3, ročník 10
envigogika.cuni.cz/index.php/Envigogika/issue/view/29

doc. PhDr. Jan Činčera, Ph.D. přednáší na Masarykově univerzitě Brno a Technické univerzitě v Liberci. Tématu environmentální výchovy se věnuje od roku 1995.

grafika: Skupina Real World Learning Network

Zdeňka Černá a
Michaela Slussareff

Informační technologie a (eko) výchova

Co se vám vybaví, když se řekne digitální technologie a environmentální výchova a vzdělávání? Naskočí vám pozitivní konotace? Nebo se objeví naopak silný pocit nevolnosti? Desetiletý kluk „pařící“ Minecraft by vám určitě dokázal vyjmenovat spoustu důvodů, proč je hraní na počítači super. Stejně tak by vám řekl tisíc a jeden důvod, proč je lepší zůstat doma s tabletem, než jít ven do přírody. Ale dospěláci už jsou od toho, aby na mnoho věcí měli zcela opačný názor...

Je téma informačních technologií opravdu černobílé? V rámci cyklu „Digitální technologie a environmentální výchova a vzdělávání“

se pokusíme popsat, čím a jak mohou digitální technologie obohatit (environmentální) výchovu a vzdělávání našich dětí. V tomto článku se budeme věnovat obecným doporučením pro používání digitálních technologií u batolat a předškoláků. Konkrétní aplikace pro nejmenší, které mohou rozvíjet jejich znalosti o přírodě a vztah k ní, představíme v následujícím čísle Pražské evoluce.

Tumáš tablet a dej pokoj

Rodiče stále častěji používají digitální technologie k rychlému a snadnému zabavení dětí. Aby neplakaly, aby chvíličky počkaly, aby se jednoduše nedožadovaly pozornosti a daly chvíli pokoj. U batolat a předškoláků je přitom důležité s digitálními technologiemi pracovat obezřetně.

Nejedná se pouze o rizika zdravotní (zhoršení zraku, špatný rozvoj pohybového aparátu, nespavost), ale také o možná rizika související s psychologickým vývojem dětí (problémy s mluvením, s pozorností). Proto je na místě nad používáním digitálních technologií přemýšlet a inspirovat se jednoduchými pravidly, která rodičům umožní mít technologie i děti pod kontrolou.

Co radí odborníci?

Většina odborníků doporučuje nepouštět dětem do 2 let žádné televizní pořady

*Postýlka by měla být techfree zónou.
Nejen pro děti.*

Foto: Venturist / Flickr. Licence: CC BY 2.0

a videa, přičemž je důležité poznamenat, že do minulých dekád ani televizní obsah pro mladší děti tvořen nebyl. Dnes mohou i batolata sledovat širokou škálu pořadů zahrnující Teletubbies (cílené na děti od 12 měsíců), ale i krátká videa slibující verbální rozvoj.

Stále není jisté, jak to s učením z obrazovky u batolat je, ale některé výzkumy ukazují, že např. dvouleté děti mají problém propojit si dění v 2D světě na televizní obrazovce s vlastní realitou. Např. pokud takové dítě sleduje na videu, jak byla schována jeho

Věnujte svůj čas dítěti, i když si hraje s tabletem. Povídejte si s ním o tom, co vidí a dělá.

Foto: mbeo / Flickr. Licence: CC BY-NC-ND 2.0

oblíbená hračka pod lavičku na zahradě před domem, nebude jí schopné najít. Pokud ale situaci sleduje přes okno, najde jí bez sebemenších problémů. Je tedy zřejmé, že nemůžeme s jistotou usuzovat na to, do jaké míry dítě děj na obrazovce chápe a co z toho je schopno rozumově zpracovat a využít.

Informační technologie a hraní her může bez dozoru a pravidel malým dětem uškodit. Je to stejné jako s každou jinou činností. I hraní u řeky má svá pravidla. A děti většinou spontánně ví, že skákat po hlavě do hluboké vody se nemá. Pravidla trávení času s tablety a počítači ale musí stanovit dospělý. Jakých pravidel se držet?

1. Pečlivě vybírejte obsah

Děti se nejlépe učí z interakce s reálným prostředím. Mohou mít problém propojit si obrázky z obrazovky se svým okolím. Obecně jsou vhodnější aplikace, které nabízí fotografie reálných věcí a také ty, které pracují s tématy, které jsou dítěti blízké (zvířátka na farmě, zahrádka babičky apod.). Pasivní média (sledování pohádek) nevedou k příliš efektivnímu učení. Např. dítě do dvou let bude možná napodobovat aktivity postavů z videa, ale pouhým sledováním už není schopné zlepšit svou slovní zásobu.

2. Dívejte se a hrajte společně

Pomáhejte dětem při učení s tablety a aplikacemi. Povídejte si s nimi o tom, co vidí, ptejte se jich, motivujte je k pojmenovávání a ukazování. Dítě se pak rychleji učí a lépe poznatky integruje do své životní zkušenosti.

Zjistěte si předem, o čem aplikace je a v rámci společné hry pak poukazujte na věci z virtuálního prostředí v reálném světě okolo vás. Pokud je hra o káčátku, zahrajte si pak o káčátku hru spolu nebo vyrazte k řece a prozkoumejte ho naživo. Jestli byla hra o barvičkách, třídte spolu na podzim barevné listí, nebo na procházce hledejte jen hnědé, zelené či žluté přírodniny.

3. Stanovte limity

Denní limit pro hraní naučí děti trpělivosti a plánování času. Prostě stanovte, jak dlouho nebo od kdy do kdy si dítě může s tabletem hrát. Můžete se s dítětem např. dohodnout i na počtu aplikací, které může mít v jednu chvíli na zařízení nainstalovány. Bude o nich kriticky přemýšlet, můžete se s ním i o nich bavit a vymýšlet, které odinstalovat a proč. U menších dětí limit stanovujte s ohledem na to, kolik hodin jsou během dne vzhůru. Možná vás překvapí, že na fyzické a kreativní aktivity nezbyvá zas tolik času.

4. Trvejte na tech-free časech a zónách

Jídlo a usínání by se mělo obejít bez mobilních zařízení. Děti, které špatně jedí, se možná naučí hezky jíst s pohádkou, ale všechny další obědy bez pohádky budou stát spoustu křiku a nervů na obou stranách. Do postýlky tablet nepatří.

5. Jděte příkladem

Všímejte si i svého chování a zacházení s médii. Obracíte se během dne často ke svému notebooku? Vaše děti to vidí. Pokud si s nimi právě hrajete, pak hru nepřerušujte kvůli lajkování cizího komentáře na Facebooku. To počká.

V dalším čísle se můžete těšit na příklady vhodných aplikací pro děti v předškolním věku, které rozvíjejí jejich znalosti o přírodě a environmentálních souvislostech a jsou kvalitně vystavěné tak, aby podporovaly kreativitu a učení.

Mgr. Zdeňka Černá vystudovala Ochranu a tvorbu životního prostředí na Univerzitě Palackého v Olomouci. Působí jako lektorka volnočasových programů pro předškolní děti. Spolupracuje s organizací TIMUR na přípravě a vedení projektů zaměřených na témata EVVO a změny klimatu.

Mgr. Michaela Slussareff, PhD. studovala sociologii, andragogiku a posléze nová média na Univerzitě Karlově, kde realizovala i svůj doktorský výzkum. Ten se týkal vzdělávacích možností videoher. Nyní působí jako pedagog na téže univerzitě a věnuje se výzkumu a evaluaci vzdělávacích aplikací pro děti.

Aleš Rudl

Pražské stromy na podzim

Přichází čas podzimu a ten je neodmyslitelně spjat se zbarveným listím. Pojdte se pokochat zlatavými listy nejstarších buků v oboře Hvězda. Dýchne tu na vás historie zdejších velikanů. Jsou však i další místa, jejichž návštěva může být skutečným zážitkem.

Buky v oboře Hvězda

Budete-li pozornými návštěvníky zdejší oboře na dohled od Bílé hory, pak jistě objevíte, že nejstarší stromy v lesním komplexu byly vyhlášeny za památné stromy. Místní buky se na začátku podzimu nádherně barví do jasné žluté barvy, která postupně tmavne. Zvláště za prosluněných dnů je pohled na prastaré stromy vskutku výjimečný.

Vydáte-li se do obory od Břevnovské brány, pak vás určitě upoutá u hlavní cesty k letohrádku mohutný buk lesní mající bohatě košatou korunu. Viditelně ho označuje malý státní znak s nápisem památný strom.

O kus dál při spojovací pěšině směrem k Bílé hoře roste nejmohutnější památný buk Prahy. Ze všech zvláště chráněných stromů patří zároveň se svým vzrůstem k nejvyšším stromům metropole. Jedinečné jsou jeho doširoka se rozbíhající výrazné kořenové náběhy. Objemná báze kmene se nevysoko rozděluje na dva obrovské kmeny nesoucí široce rozložitou korunu. Strom poškozovali vandaloři, a proto byl oplocen. Velikán oboře kraluje určitě od konce 18. století a doufáme, že tomu tak bude ještě další desítky let.

Další památný buk lesní vyniká nápadně dlouhým a rovným kmenem. Také jeho kořenové náběhy jsou natolik rozsáhlé, že zaručeně upoutají každého příchozího. Strom roste v patě svahu pod letohrádkem zhruba v místech naproti Ruzyňské bráně. Ostatně celému svahu dominují další krásné buky s dlouhými rovnými šedými kmeny, ukončené košatou korunou.

Přesunete-li se opět do horní části obory a půjdete od Libocké brány směrem k letohrádku, na krátkém úseku potkáme dalším sedm památných stromů. První je skupina pěti jírovců, jež byly v minulosti sesazeny do

těsné blízkosti. Jak plynula léta, začalo být dřevinám těsně a své kmeny začaly natahovat za světlem. Dnes tvoří impozantní celek a budete-li mít štěstí, tak i zbarvení jejich listů vás může okouzlit.

Jen pár desítek metrů od nich roste dub zimní. Je jediným zástupcem svého druhu mezi památnými stromy Prahy. Podíváme-li se do pověstí vážících se k oboře Hvězda, zjistíme, že v místě dnešního letohrádku prý kdysi z nitra země vyrůstal posvátný dub, u něhož se scházeli starší rodu k vážným rozhodnutím. Pod stromem hořel věčný oheň, do něhož byly vhazovány vonné byliny, které po vdechnutí přinášely sny, jejichž prostřednictvím se dalo nahlédnout do budoucnosti. Jako důkuvzdání za sílu, která vycházela ze země, se jednou za rok konala pod větvemi stromů slavnost, při níž bylo obětováno obilí ptákům a chléb zvěři.

Prastarý dub vzal za své, když započala stavba břevnovského kláštera. Ve chvíli, kdy byl položen základní kámen, udeřil do stromu z čistého nebe blesk a mohutného velikána spálil. Vypráví se, že mnozí si popel z posvátného dubu uschovali do váčků, které nosili na krku nebo je zakopali pod práh svého domu. Věřili, že jim to přinese štěstí, sílu a zdraví. Ke každoročním slavnostem se však lidé scházeli i nadále ve strachu před silami země.

Popustíme-li uzdu fantazii, mohl by dnešní památný dub být klidně potomkem pradávného velikána. Přistupujte k němu vlídně a se vši vážností.

Hned vedle dubu při křižovatce cest kraluje pro změnu statný památný buk. O jeho nadprůměrném vzrůstu není pochyb. Strom přitahuje návštěvníky nejen na podzim, ale donedávna býval o Vánocích nasvícen žárovkami.

Cizokrajné duby

Pěkným podzimním cílem může být i návštěva Střeleckého ostrova na Praze 1. V jeho centrální části severně od mostu Legií roste dub červený. Původem severoamerický velkán byl v roce 2013 zařazen pro svůj vzrůst a poselství do databáze významných stromů Prahy, umístěné na www.prazskestromy.cz. Z nápadného statného kmene s obvodem 3,5 m se postupně oddělují jednotlivé větve tvořící relativně vzdušnou korunu. Dub červený se u nás pěstuje v parcích od 90. let 19. století.

Dub na Střeleckém ostrově je výjimečný i tím, že patří mezi první výsadby tohoto druhu u nás. Zároveň je nejmohutnější dřevinou svého druhu ve středu města. Svůj druhový název získal právě pro své typické podzimní zbarvení listů.

Zajímavostí ostrova je, že vznikl postupně naplávováním říčního písku. Pokud by vás zajímal jeho název, tak se musíme vrátit do 15. století. Od roku 1472 je majetkem Starého Města a v témže roce zde získali povolení pražští střelci ke zřízení střelnice

Za dalším netradičním dubem, který má původ na Balkánu se můžete vypravit na Prahu 5. Dominantou zahrady domova pro zrakově postižené Palata je památný dub uherský. Mohutný strom s obvodem kmene téměř 3,5 metru nese bohatou a rozložitou

Na sklonku září spatří světlo světa publikace *Významné stromy – živá historie našich měst a obcí*, která má ambici stát se praktickým rádcem na vyhledávání, označování a využití významných stromů. Knížka je prakticky zaměřená a obsahuje velmi konkrétní návody, jak stromy hledat, vysazovat, označovat, jak o ně pečovat a jak je chránit. Samostatná kapitola je věnována využití tématu stromů v EVVO.

Zajímavé dřeviny Prahy naleznete na webu Pražské stromy – www.prazskestromy.cz, který je průvodcem po památných a významných stromech Prahy. Na webu najdete i tipy na akce za stromy či na tematické přednášky.

korunu. Oproti našim druhům dubů má větší a lesklé listy. V létě jsou sytě tmavě zelené. Svoji proměnu zahajuje v brzkém podzimu, kdy se jeho listy zbarví do světle žluté barvy. V tomto okamžiku je pohled na strom vskutku jedinečný. Poloha na jižním svahu, kde se dříve pěstovala vinná réva mu prospívá, protože má rád teplejší stanoviště.

Stromy mají svůj den

20. říjen je u nás od roku 2000 slaven jako Den stromů. Tato tradice navazuje na stromkové slavnosti, které u nás probíhaly na začátku 20. století. Datum nebylo zvoleno náhodně. Právě na konci října jsou stromy nejkrásnější, protože hrají všemi barvami. Zároveň je říjen vhodným měsícem k výsadbě dřevin.

Svátek mají stromy nejen u nás, ale Den stromů se slaví v mnoha státech celého světa. Liší se však jeho načasování.

Ing. Aleš Rudl je dendrolog a autor knih o pražských stromech.

Foto: Aleš Rudl / www.prazskestromy.cz

Jan Moravec

Do Klánovického lesa nejen na houby

Podzim je časem houbařů. V Praze je oblíbeným houbařským rájem Klánovický les. Tento rozlehlý lesní komplex však může nabídnout mnohem více, než jenom hříby, křemenáče, klouzky, čirůvky či holubinky.

Klánovický les, známý též jako Vidrholec, se nachází při východní hranici hlavního města. Nejvhodnějším východištěm pro jeho důkladné propátrání je městská část Praha-Klánovice, kde mimo jiné staví i vlaky ve směru Český Brod, Kolín.

Ve středověku zde byly vesnice

Možná leckoho překvapí pohled do historie tohoto území. Je nádhernou ukázkou vývoje krajiny středních Čech v posledním milénium.

Šťavnatka kuželovitá je ozdobou lesa, do houbařského košíku však nepatří. Je mírně jedovatá a způsobuje žaludeční potíže.

Klánovický les leží na pomezí dvou horopisných celků – prvohorních „barrandienských“ křemenců a břidlic a druhohorních pískovců. Hranice mezi těmito celky není zcela ostrá a v terénu je v podstatě neznatelná, leckde jsou břidlice překryty slabou vrstvou pískovců. Podstatné je, že jak břidlice, tak pískovce jsou velmi kyselé, nepříliš úrodné, a že

Podzim v Klánovickém lese – křížák obecný.

nepropustné břidlice způsobují vysokou hladinu spodní vody, tedy četne pro Klánovický les tak charakteristické mokřady.

Podmínky pro osídlení tedy nic moc, přesto tu nejspíše ve 14. století vznikly tři poměrně velké vsi. Hol měla více jak dvě desítky usedlostí, jejichž půdorysy lze dodnes

V přírodní rezervaci Prameniště Blatovského potoka.

Zajímavé mokřady a tůň lemuje železniční trať. Zaplňují prohlubně vzniklé právě v souvislosti s její výstavbou.

Byť přirozené jsou pro Klánovický les doubravy, lesníci zde bohužel stále ve velkém sází borovice.

v terénu severně od železniční trati u Klánovic do Úval vysledovat, ve Slaveticích stála tvrz (terénní stopy lze nalézt nedaleko samoty Nové Dvory) a Lhota měla dokonce kostel. Neudržely se však dlouho, Hol a Lhota zanikly v 15. století, Slavětice během století následujícího. Předpokládá se, že důvodem jejich zániku byly právě zdejší přírodní podmínky nepříteliš vhodné pro zemědělství.

I další historie byla pestrá. Tři velké rybníky, těžba nerostných surovin – převážně písku či pískovce, ale i železné rudy, v západní části hospodářský dvůr, kolem kterého byly rozhodně i v pozdějších letech nějaké polnosti. Každopádně na mapách z 1. poloviny 19. století je vidět v prostoru Vidrholce téměř souvislý les. Do jaké míry vznikl spontánně a do jaké míry byl vysázen lze dnes již stěží zjistit. Každopádně současná podoba lesa

s pravoúhlou sítí cest je do značné míry výsledkem lesního hospodaření z počátku 19. století.

Celistvost lesa byla rozbita ve 40. letech 19. století výstavbou železniční trati z Vídně do Prahy a zejména však o 30 let později vznikem vilové čtvrti Klánovice, která do té doby jednotný lesní komplex rozdělila na západní a východní část.

Poklady Klánovického lesa

Byť jde o území lidskou činností výrazně pozměněné a na první pohled poněkud fádňí, je Klánovický les plochou mimořádného přírodovědného významu s mozaikou řady pozoruhodných biotopů.

Plochy zachovalé, přírodě blízké, rozeznáte od lesů výrazně pozměněných na první pohled – zatímco v těch prvních dominuje dub

Jedním z pozůstatků zaniklé středověké vesnice Hol jsou kamenné studny.

letní, případně břízy, ty druhé tvoří porosty borovic, modřínů, smrků a dubu červeného. Ale ani kulturní lesy neradno úplně podceňovat, třeba právě v borech lze nalézt na kořenech borovic parazitující, zvláštní a velmi dobrou jedlou houbu kotrč kadeřavý.

Přírodovědně nejceněnější jsou v Klánovickém lese mokřadní společenstva, zejména rašelinné březiny, která patří k plošně nejrozsáhlejším a biologicky nejhodnotnějším

Na okrajích lesních cest lze pozorovat řadu druhů motýlů. Takhle na podzim hojně například babočky admirál.

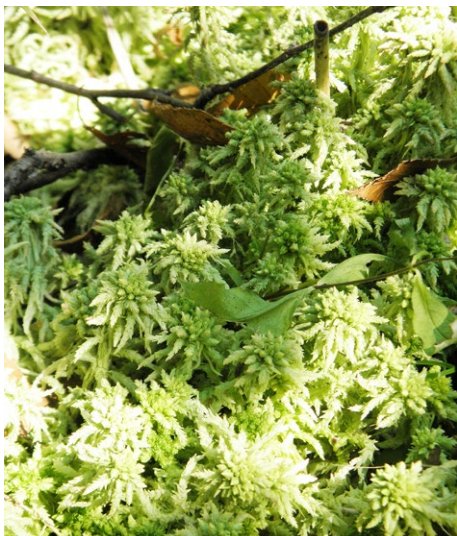
plochám tohoto typu nejen v Praze, ale v celých středních Čechách. Vyskytuje se na nich hojně chladnomilnější druh břízy – bříza pýřitá (na rozdíl od obvyklejší břízy bělokoré, která má listy trojúhelníkové až kosočtverečné a mladé větévky – letorosty – lysé, má bříza pýřitá listy spíše vejčité a letorosty plstnaté). Konec konců, bříza pýřitá zde není jediným „horským“ druhem, navzdory nadmořské výšce kolem 250 metrů. Charakter horských lesů má území například z pohledu výskytu

Na odumřelém dřevě roste řada pozoruhodných hub. Například outkovka pestrá je využívána v alternativní medicíně na podporu imunity.

mechorostů (mimořádně, zde nalezených 38 druhů je unikátem v rámci celé střední Evropy) či některých kapradin.

Vzhledem k nálezům některých reliktních mokřadních rostlin, například ostřice Buxbamy, se usuzuje, že na rozdíl od lesů by zdejší mokřady mohly mít kontinuitu již od dob časně poledových. Právě na tyto biotopy je vázáno největší množství unikátních druhů, především bezobratlých živočichů a hub. Vzácnosti tu byly nalezeny mezi pavouky

Největší porosty rašeliníku v Praze jsou právě v Klánovickém lese.

(slídáci a plachetnatky), plošticemi, mnohožkami, pilatkami, lesními včelami, motýly či brouky. Z vyložené mokřadních hub lze uvést třeba holubinku chromovou, třepenitku pomněnkovou, kriticky ohroženou vláknici mokřadní či na odumřelém rákosu a orobinci rostoucí křehutku orobincovou.

Pozoruhodným fenoménem Klánovického lesa jsou též lesní cesty. V minulosti bývalo běžné, že nejbližší okolí lesních cest se kosilo či páslo a cesty, které měly mimo jiné zabránit

Klánovický les je domovem řady dutinových druhů ptáků.

šíření lesních požárů, tak vytvářely biologicky cenné pásy bezlesí uvnitř lesa, oblíbené mimo jiné mnoha druhy rostlin a motýlů. Právě v Klánovickém lese jsou široké lesní cesty splňující tuto funkci (byť již bez pasených okrajů) dosud částečně dochovány.

Za pozornost stojí i druhy vázané na staré stromy, ať již hmyz (tesařík obrovský, roháč) či dutinová ptáci (strakapoudi, šoupálci, krutihlav, holub doupňák...).

Není však cílem tohoto článku vyjmenovat vše vzácné či zajímavé, co se na území Klánovického lesa nalézá. Mnohdy by to byly dlouhé seznamy vědeckých jmen, které laikovi beztak mnoho neřeknou. Chce-li se někdo ze čtenářů ponořit do tajů přírody tohoto kousku Prahy hlouběji, lze mu doporučit webové stránky www.praha-priroda.cz/chranena-priroda/zvlaste-chranena-uzemi. Zde jsou ke stažení plány péče o zvláště chráněná území Klánovický les, Cyrilov a Prameniště Blatovského potoka, v nich naleznete nejen řadu údajů o tom, co zde vše bylo objeveno, ale i rozsáhlé seznamy literatury s informacemi ještě mnohem detailnějšími.

Ing. Jan Moravec pracuje pro Český svaz ochránců přírody.

Foto: Jan Moravec

Martin Mach Ondřej

Základní dětská potřeba je pořádně se zamazat

Foto: Zuzana Píplá Havlíková / Foto Havlín

Většina německých i českých dětí tráví většinu svého času v místnosti. Většinu hraček, které mají na hraní, jim navrhli a vyrobili dospělí. Takové prostředí a takové hračky neumožňují, aby si děti rozvinuly svoji vlastní hru, tu prapůvodní hru – prahru. Jen poslušně skládají kostičky stavebnic tak, jak je to v návodu. Tvrdí to na základě třicetileté zkušenosti s přírodní pedagogikou Němec Rudolf Hettich.

Podle Rudolfa Hetticha mají dnešní děti pohybové manko. Pohyb v místnostech nebo hraní na unifikovaných hřištích nejsou tím správným prostředím, kde může dítě plnohodnotně rozvíjet svůj pohybový aparát.

Nejlepším hřištěm je podle něj příroda. Les. Svah. Nejlepší prolézačkou padlý strom. Přirozené prostředí vede děti k tomu, že se při pohybu v členitém terénu učí lepší koordinaci pohybu. A to má pozitivní vliv na rozvoj řečových schopností.

Jak tvrdí Rudolf Hettich, děti v přírodě není potřeba hře učit. Mají ji v sobě. Je to prahra. Potřebují jen přírodu a ty nejlepší hračky – klacky a kameny. Hlínu a vodu. A prahra, tvůrčí a rozvíjející činnost se rozjede sama.

Hettich doporučuje nechat dětem v přírodě volnost v tom, s čím si chtějí hrát. Dospělý musí ovládnout svou touhu dětem bránit v jejich projevech. „Klacek je pro děti

nenahraditelný. Žádný výrobce hraček ho nedokáže vyrobit, dítě si ho musí samo najít v lese," říká Hettich. „Je to základní výbava dítěte.“ Klacek je multifunkční hračka, může sloužit jako meč, jako kůň, dá se lámat, řezat, házet, tahat. Je to nástroj i prostě jen klacek. Další prapůvodní hračkou dětí jsou kameny. Každý je jiný. Skvěle se vejdou do kapsy.

„Dospělí dětem neustále říkají – nesahej na to! Neber to do ruky! Je to jeden z nejčastějších výchovných zásahů rodičů," pokračuje dál Hettich. A je špatný. Ruce jsou podle něho pro děti jakýsi druhý pár očí. Děti si svět kolem sebe potřebují osahat, aby ho dokázaly pochopit. Nestačí jim se jen dívat.

„Les je skvělým prostředím, aby děti používaly obě své ruce. Je to důležité pro rozvoj obou mozkových hemisfér," říká Hettich.

Fascinujícím elementem pro děti je voda. V potoku. V latoru. V louži. Ve spojení s pískem či hlínou. Děti mají potřebu ji přenášet, přelévat, přehrazovat a znovu vypouštět. A pochopitelně do ní skákat. Každá kaluž chce, aby do ní dítě skočilo. A každé dítě chce do kaluže skočit.

A celé to pobývání v přírodě se neobejde bez toho, aby se děti neušpinily. „Ale to je jejich základní dětská potřeba – zamazat se, neberme jim to," říká Hettich. Je to navíc čistá špína.

Rudolf Hettich je přírodní pedagog, herní terapeut a odborník na volnou hru dětí. Vede vzdělávací zařízení Natur- und Umwelterziehung, školy Naturgarten a nakladatelství Verlag Rudolf Hettich. Rudolf Hettich byl v září hlavním řečníkem konference Školka blízka přírodě, kterou pořádala Asociace Lesních mateřských školek.

Přírodní pedagogika s R. Hettichem

Od konce října 2016 do června 2017 bude v Praze a okolních lesích probíhat vzdělávací projekt zaměřený na přírodní pedagogiku. Lektorem projektu bude Rudolf Hettich. Více podrobností získáte u Asociace lesních mateřských školek (www.lesnims.cz).

Martin Mach Ondřej vystudoval Sociální a kulturní ekologii na Univerzitě Karlově. Je šéfredaktorem serveru Ekolist.cz a magazínu Pražská EVOLuce. Má tři děti a chodí s nimi ven.

Barrandien všemi smysly

Na začátku roku 2016 vydala Agentura Koniklec tištěného průvodce – putovní sešit **Cesta do Barrandienu**, který je určený především pro rodiny s dětmi. Knížku je možné si zdarma vyzvednout na vybraných místech Geoparku Joachim Barranda.

Kraj, který se rozprostírá od západního okraje Prahy až za město Zdice, je protkán rozmanitou přírodou i množstvím kulturních i historických památek a mnohé zajímavé příběhy Země, lidí i dějin tady vznikaly zcela přirozeně. Dnes území nese název Geopark Joachim Barranda.

Část geoparku zaujímá chráněná krajinná oblast Český kras, kterou mnozí znají především díky Koněpruským jeskyním a hradu Karlštejn. Je zde celá řada dalších (často neprávem opomíjených) zajímavostí, z nichž mnohé se nachází až za hranicemi krasu.

V Geoparku Joachim Barranda můžete navštívit kromě zpřístupněných jeskyní nebo dolů řadu muzeí, ale také typické lokální šarmantní hospůdky či trhy. Průvodce vás zavede do mnoha zajímavých starých lomů i na bohatá naleziště zkamenělin a geologii vám představí tak, že vás bude opravdu bavit. Bude vám vyprávět tajemné pověsti a legendy, ve skanzenech vám představí, jak se dříve těžil vápenec a železo a seznámí vás se všemi tajemnými bytostmi lesního království. Možná budete překvapeni, kolik druhů nejen živočichů, ale i rostlin se tu dá potkat.

Doprovodí vás také na stará hradiště Slovanů a Keltů, na mnohé rozhledny, do malých dědin s bohatou historií i do podhradí Karlštejna, kde vám ukáže to, na co běžní průvodci zapomínají. Také se dozvíte, kolik posvátných míst se všude kolem nachází, kolik význačných osobností je s tímto územím

spjato a jaké zajímavé akce se v celé oblasti dají v průběhu roku navštívit. Poradí také, kde se můžete projet na koni, jaké zajímavé hry se dají hrát na výletě a kde je ukrytý poklad. Během vašeho putování můžete luštit malé kvízy a sbírat samolepky, které si do sešitu vylepíte.

Seznam míst, kde si můžete zdarma vyzvednout svůj putovní sešit, naleznete na: www.barrandien.cz/putovani.

Poznejte tajemný svět netopýrů

Česká společnost pro ochranu netopýrů (ČESON) se kromě výzkumu a realizace praktických opatření na ochranu netopýrů dlouhodobě věnuje i osvětovým aktivitám, včetně vzdělávání dětí ve školách. Pro děti jsou netopýři přitažlivou skupinou živočichů. Lze je velmi dobře využít jako modelovou skupinu pro pochopení širších souvislostí v oblasti ochrany druhů a biodiverzity.

V současné době realizuje ČESON na území Prahy dva ekovýchovné projekty. Jedná se o projekt „Poznejte tajemný svět netopýrů II – komplexní vzdělávací projekt pro základní a střední školy“ finančně podpořený Hlavním městem Prahou a projekt „Škola

vzhůru nohama – vzdělávací programy o netopýrech“ finančně podpořený MŽP. Cílovou skupinou jsou především žáci a učitelé základních a středních škol.

Školy mohou zvolit výukový program, přednášku či večerní exkurzi pod vedením zkušených lektorů z ČESON. Výukové programy a přednášky lze uskutečnit přímo v prostorách školy. Večerní exkurze do pražských parků, při nichž se sledují netopýři pomocí ultrazvukových detektorů, probíhají ve spolupráci se Střediskem ekologické výchovy Lesů hl. m. Prahy.

Atraktivitu všech programů zvyšuje doprovodná ukázka trvale handicapovaných ochotných netopýrů, o které pečují členové ČESON ve spolupráci se ZO ČSOP Nyctalus. Nabízené výukové programy „Netopýři a les“ (pro 1. stupeň ZŠ) a Tajuplný svět netopýrů (pro 2. stupeň ZŠ a střední školy) byly vytvořeny formou balíčků, které obsahují metodiku EVP, pracovní listy a další pomůcky.

V letošním roce vznikl v rámci projektu další výukový materiál pro 1. stupeň ZŠ - pracovní „Netopýří sešit. Kvízy a hádanky pro děti“, který obsahuje 15 hravých úkolů a kvízů o netopýrech a který lze využít zejména v návaznosti na výukové programy k opakování základních informací o této skupině živočichů. Sešity budou distribuovány od září 2016 během jednotlivých akcí pro školy.

Balíčky s oběma EVP je možné objednat na e-mailu netopyr@ceson.org.

Projekt „Škola vzhůru nohama“ navazuje na projekty z minulých let, nově se zaměřuje také na EVVO aktivity s netopýří tematikou pro děti v mateřských školách. Na jaře 2016 byla vydána reedice úspěšné brožury s ilustrovaným příběhem o netopýrech „Lucčino první dobrodružství“, která se stala základem pro vytvoření nového EVP pro děti ve věku 3–6 let „Školka vzhůru nohama aneb Na návštěvě u netopýrů“. K novému výukovému programu budou na podzim uspořádány semináře pro učitele MŠ, lektory ekocenter a další zájemce. V Praze se tento seminář uskuteční 22. listopadu v Toulcově dvoře.

Více informací naleznete na <http://ceson.org/proskoly.php>.

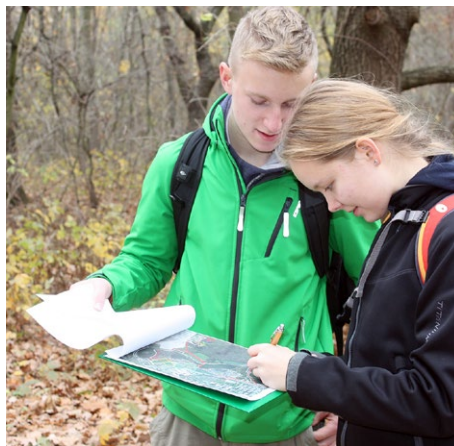
CO SE DĚJE V...

Ekologická olympiáda

ČSOP je již 22 let pořadatelem Ekologické olympiády, přírodovědné celorepublikové soutěže. Pražským organizátorem je jeho pobočný spolek Sdružení mladých ochránců přírody ČSOP. Soutěže se mohou zúčastnit tříčlenné týmy středoškoláků se zájmem o přírodu a její ochranu.

Každý tým čeká písemný test znalostí a poznávání přírodnin v rámci teoretické části. Neméně důležitý je i praktický terénní úkol a jeho následná obhajoba před odbornou porotou. A právě výrazně bodovanou praktickou částí, kde je kladen důraz na aplikaci znalostí na reálný problém, ve spojení s týmovým pojetím se soutěž odlišuje od jiných znalostních soutěží.

Krajské kolo pro Prahu proběhne 10.–11. listopadu 2016 v Domě ochránců přírody (Michelská 5, Praha 4).

Celorepublikovým tématem jsou pro letošní ročník Biokoridory a biobariéry. Vítězný tým postoupí do kola národního, které proběhne na začátku června v Krkonoších.

Přihlášky můžete posílat na adresu smop@csop.cz. Podrobné informace o celé soutěži naleznete na www.ekolympiada.cz. Vyhlašovatelem soutěže je MŠMT a je zařazena do kategorie B. Její výsledky jsou tedy zapisovány do programu Excelence.

Miss Kompost

Soutěž Miss Kompost je pro zkušené kompostáře i pro ty, kteří s kompostováním teprve začínají. Přihlaste svůj kompost, ať je jakýkoli, Miss Kompost totiž není jen soutěží krásy. Výhru vám může přinést i zajímavý příběh nebo originální nápad.

Soutěž slouží k neformální výměně zkušeností s kompostováním. Je studnicí rad a inspirace, již tvoříte vy sami. Účastí tak můžete pomoci i těm, kteří s kompostováním ještě nezačali a teprve o něm uvažují. Miss Kompost je tu také pro podporu myšlenky, že kompostování patří k modernímu životnímu stylu.

Přihlašování do 31. října 2016, slavnostní vyhlášení 26. listopadu 2016.

www.misskompost.cz

Třídím BIOMateriál – Oddělený sběr biomateriálu a svoz bioodpadů v Praze

Hlavní město Praha se připravuje na plošné zavedení sběru bioodpadů na území celého města. Součástí bude propojení poplatku za svoz směsného komunálního odpadu s platbou za svoz bioodpadů.

Náplní semináře je informovat účastníky o připravovaných změnách v odpadovém hospodářství a prodiskutovat postup rozšíření systému třídění o biologicky rozložitelnou složku směsného komunálního odpadu. S ohledem na konzultační formát semináře je kapacita navržena na 20 osob. Seminář se uskuteční při minimální účasti 10 osob.

Termíny: www.ekodomov.cz/kalendar-akci/.

Oslavte Světový den potravin

V rámci kampaně „Pěstuj planetu: 5 kroků k udržitelné spotřebě potravin“ připravila Ekumenická akademie výukový program (VY)pěstuj planetu v jedné vyučovací hodině, který seznamuje žáky se souvislostmi výroby a spotřeby potravin a klimatickou změnou.

16. října je Světový den potravin:

- » Oslavte ho s námi a připojte se ke kampani Pěstuj planetu, která je zaměřena na udržitelnou produkci a spotřebu potravin.
- » Budete zase o krok blíž titulu Skutečně zdravá a Fairtradová škola

Proč to má smysl?

- » Na světě je dostatek jídla pro všechny. Přesto jeden z devíti lidí na světě trpí hladem. To je víc, než jsou všichni lidé v Evropské unii, Kanadě a USA.
- » Je to důsledkem nerovnoměrné distribuce potravin, neférových obchodních praktik a klimatické změny, kterými je postižena řada rozvojových zemí.
- » Dobrou zprávou je, že každý z nás může přispět ke zlepšení situace pomocí pěti jednoduchých kroků, např. spotřebou sezónního ovoce a zeleniny nebo podporou drobných a lokálních zemědělců.
- » Vyplatí se to dvakrát, protože to, co je dobré pro planetu, je dobré i pro naše zdraví!

Školu můžete zapojit třemi způsoby:

1. (VY)pěstuj planetu v jedné vyučovací hodině — Tento výukový program na 45 minut vám pomůže seznámit žáky s tématem udržitelnou spotřebou potravin.
Cílová skupina: učitelé a žáci 7.–9. tříd ZŠ a SŠ.
Cíl aktivity: Žáci chápou souvislost mezi produkcí a spotřebou potravin a klimatickou změnou a chápou, že zodpovědnost leží na každém jednotlivci. Připojí se ke kampani Pěstuj planetu a Světovému dni potravin. Udělají společnou fotografii na konci hodiny.
2. Zdravá a férová hostina v jídelně Oslavte Světový den potravin v jídelně a nabídněte svým žákům zdravé jídlo z lokálních a férových surovin
3. Zapojte veřejnost Vyjděte se žáky ze školy mezi lidi a informujte je o kampani. K dispozici budete mít letáky, krátké video a papírové bubliny s pěti kroky kampaně.

Více informací na:
www.pestujplanetu.cz/pro-skoly

KOKOZA

Exkurze do komunitních zahrad

Tento rok díky podpoře hlavního města Prahy přichází Kokoza s nabídkou exkurzí pro školy. Připravili jsme terénní výukové programy na komunitních zahradách, městských sadech, včelnicích a rodinných hospodářstvích v Praze a blízkém okolí pro žáky 2. stupně základních škol a víceletých gymnázií.

Náš cíl je jasný, nadchnout naše i vaše děti pro pěstování a kompostování ve městě. Možná, že se pro ně stane žížala novým superhrdinou nebo se zakousnou do nejlepšího rajčete svého života. Kdo ví, každopádně to bude hlína!

Začali jsme už v květnu a exkurze jsou časově omezeny zahradnickou sezónou, realizované nejpozději v listopadu.

Zde je přehled míst, které má pod palcem Kokoza:

Komunitní zahrada Vidimova (Praha 11)

Ukážeme si, co jsme životem ve městech zapomněli. Objevíme, že se dá pěstovat i uprostřed paneláků, zbytky z kuchyně znovu zrecyklovat na kompostu a díky němu pak sklízet skvělou úrodu. Vysvětlíme, že to jde zábavně a komunitně na sídlišti. Podle sezony i ochutnáme úrodu. Vysvětlíme si, co do kompostu patří a co ne a jak se přehazuje kompost.

Zelená zahrada Smetanka (Praha 2) a
Otevřená zahrada Archangelská (Praha 10)

A jak to funguje v otevřeném vnitrobloku, kde nežijí jen lidé? Ochutnáme jídlo z cyklu, ukážeme si sběr dešťové vody a hospodaření s ní. A zjistíme, jak jednoduché to může být i ve městě. Podle sezóny se naučíme rozpoznávat jedlé rostliny a zjistíme, co můžeme sklidit ještě na podzim.

Vnitroblok Bezobalu (Praha 2)

I na malém betonovém plácku ve městě můžeme vytvořit zelenou oázu, která přinese radost a kvalitní potraviny nejen obyvatelům okolních domů. A kromě toho se podíváme, jak se dá nakupovat bez obalu – kvalitně a ekologicky. Zakladatelé Bezobalu řeknou

něco i o jejich záměru rozvíjet myšlenku v České republice a spolu s Kokozou představí jedlý dvorek.

Kolpingův dům (Praha 8)

V azylovém domě žije sedm matek s dětmi, které na jedlé zahradě pěstují zeleninu a ovoce. Z těch pak v rámci kurzů vaření připravují obědy pro ostatní. A my jim trochu koukneme pod pokličku. Jak se jim pěstuje? Jak se jejich děti učí pěstovat, vařit i kompostovat? Poznáte, co pěstují a co mají nejraději?

Rocket v Lifefoodu (Praha 9)

Ukážeme si na v ČR unikátním zařízení, jak funguje kompostování přímo z výroby. Super kvalitní vstupy (v podobě surovin na raw stravu) se za krátkou dobu promění na super skvělý kompost, díky kterému je pak možné si vypěstovat kvalitní potraviny. A my si ukážeme, jak takový kompostér funguje v rámci provozu české firmy Lifefood.

Katalog exkurzí najdete na webu Kokoza.cz

Případné objednávky směřujte na Míšu: misa@kokoza.cz, 777 083 870.

CO SE DĚJE V...

Výlovy pražských rybníků

Po celý rok se skrývají v podvodním kraji a sotva z nich zahlédnete víc než rychlou vlnku, když se prosmýknou těsně pod hladinou. O to výjimečnější příležitost prohlédnout si zblízka šupinaté domorodce českých rybníků a dozvědět se víc o jejich ekosystému jsou výlovy pražských rybníků, jejichž podzimní sezona co nevidět začne. Se svým doprovodným programem o vodním světě budeme jako každý rok u toho.

Při výlovu vás seznámíme s obyvateli rybiho kraje a také se dozvíte vše, co vás bude zajímat o vodním ptactvu i savcích, kteří raději než na pevné půdě rejdí pod vodou. Nevynecháme ani skřehotavé království obojživelných, sféru vodního hmyzu anebo zajímavosti z historie rybníkářství.

Výlovy startují brzy ráno, doprovodný program pro děti i pro veřejnost probíhá vždy přibližně mezi 9. a 12. hodinou. Termíny výlovů jednotlivých rybníků zveřejníme počátkem září na našich webových stránkách www.lesypraha.cz.

Kapacita doprovodného programu je omezená, máte-li zájem dorazit na vybraný výlov s větší skupinou, informujte se prosím předem o kapacitních a časových možnostech na telefonním čísle 775 018 630.

Kamarád ježek se vrací do pražských škol

Po velkém úspěchu loňského prvního ročníku našeho nového projektu Kamarád ježek, který dětem z pražských škol umožňuje vyzkoušet si práci zvířecího ošetřovatele, se malí ježci ve školách objeví i v tomto školním roce. V loňském roce se do projektu jako první pražská škola zapojila Základní škola a mateřská škola Na Beránku v Praze 12, jejíž žáci se během zimních měsíců starali o dvě ježčí

mláďata, která se před zimou nestihla dostatečně vykrmit a mrazivé měsíce ve volné přírodě by sama nepřežila. Letos plánujeme ve školách umístit ještě větší počet ježků.

Do škol se dostanou pozdní ježčí mláďata, která před zimou do své péče přijímá Záchranná stanice hl. m. Prahy pro volně žijící živočichy. Jsou to ježci, kteří se v přírodě na podzim nestihli dostatečně vykrmit a dosáhnout tak hmotnosti nezbytné k tomu, aby zimní měsíce mohli přežít v zimním spánku. V záchranné stanici proto zůstávají až do jara. Děti se pod odborným dohledem ošetřovatelů ze stanice učí zodpovědnosti za svěšené zvířátko a starají se o něj tak, aby mělo na jaře dostatek sil a mohlo se vrátit zpátky do pražské přírody.

Divoká zahrada Hostivař se otevírá

Hostivařský zookoutek, jenž patří mezi lesní zookoutky, které v Praze spravujeme, prošel během jara a léta letošního roku kompletní rekonstrukcí financovanou odborem ochrany prostředí Magistrátu hl. m. Prahy. Na podzim se otevře návštěvníkům již celý v novém jako Divoká zahrada Hostivař.

Úkolem rekonstrukce bylo zlepšit podmínky živočichů, kteří zde žijí, a zároveň celou lokalitu zatraktivnit pro její návštěvníky. Jezírko v upraveném zookoutku osídlí zástupci vodního ptactva, ve výběžích se zabydlí stáda muflonů a daňků. Pozorní návštěvníci mezi nimi najdou i unikátního daňka bílého. Součástí nového areálu bude kromě výběhů a jezírka i naučná stezka, již bude možné projít po dřevěných povalových chodnících a dozvědět se přitom zajímavé informace o místních zvířecích obyvatelích. V areálu bude mít své místo také interaktivní včelnice anebo největší hmyzí hotel v České republice.

Zvířata, která během rekonstrukce našla dočasné zázemí v zookoutku v Malé Chuchli, se vrátí do nových výběhů v Hostivaři během slavnostního otevření v říjnu. O přesném datu vás budeme informovat prostřednictvím našich webových stránek www.lesypraha.cz.

Lesní školky pod záštitou Lesů hl. m. Prahy fungují již ve třech lokalitách

S novým školním rokem se znovu otevírají dveře lesních mateřských klubů v Chuchelském háji a v Milíčovském lese, které provozuje zapsaný spolek Mezi stromy, s nímž dlouhodobě spolupracujeme. Od září letošního roku začíná nová lesní školka fungovat také na severním okraji Hostivařského lesoparku. Zázemí pro dětský klub DO LESA!, který v Hostivaři provozuje zapsaný spolek ASELOD pro děti svých členů, jsme našli v jednom z našich uvolněných objektů na konci ulice K Lesoparku, který dříve využívali naši lesní pracovníci. Lesní mateřské školky nabízejí alternativní předškolní vzdělávání, při němž se naprostá většina aktivit odehrává v přírodě. Podobně jako při našich ekologických výchovných vzdělávacích programech

se děti učí prostřednictvím osobní zkušenosti a skrze vlastní zážitky mohou rozvíjet svůj vztah k okolí a k životnímu prostředí.

Startuje soutěž ve sběru žaludů a šišek

Na podzim odstartuje další ročník naší již tradiční soutěže ve sběru lesních plodů, kterou pro pražské školy každoročně pořádáme. Uplynulých pěti ročníků se celkem zúčastnilo na 300 tříd z pražských škol a školek a žáci za tu dobu společnými silami nasbírali více než 27 tun žaludů, bukvic, kaštanů a suchého pečiva. Letos budou mít sběrači za úkol sbírat žaludy a nově také šišky.

Na žaludech, které děti nasbírají, si velmi rádi pochutnají obyvatelé pražských zookoutků, kteří se kvůli trvalému handicapu nemohou vrátit zpět do volné přírody. Šišky poslouží jako výplň části gabionových košů v oplocení nově zrekonstruované Divoké zahrady Hostivař. Šišky zde budou mít nejen estetickou funkci, ale také záslužnou funkci „ubytovací“ – celý plot divoké zahrady totiž tvoří přírodniny umístěné v drátěných koších, jež zároveň fungují i jako hmyzí hotel pro nejrozličnější druhy hmyzu. Žáci škol a školek tak budou moci přispět k výstavbě nového hostivařského zookoutku a na chvíli se proměnit v developery hotelů, tedy přinejmenším těch hmyzích.

Foto: eflon / Flickr. Licence: CC-BY 2.0

Pojďte do Šárky!

Pražská Šárka (tedy přesněji Přírodní park Šárka-Lysolaje) je úžasný prostor plný přírody, kde si každý může vybrat svoji parkeť. Na své si přijdou opravdu všichni – od chodců, kačerů, běžců, bikerů přes příznivce historie, národopisu až třeba po geology, krajináře, přírodovědce... Právě proto je tento největší pražský park velmi vhodný pro praktickou výchovu směrem k přírodě a životnímu prostředí a to vlastně pro všechny věkové kategorie.

Pro náš spolek je pražská Šárka velmi vhodná lokalita a tak není divu, že jej využíváme k mnoha aktivitám souvisejícím s EVVO, z nichž jsou zejména tyto dvě zajímavé i pro ostatní zájemce o přírodu.

Studánkové vycházky – pro libovolné skupiny 5 až 20 osob (školní třídy, kolektivy ze spolků, důchodci, maminky s dětmi...) pořádáme okružní prohlídku nejzajímavějších studánek v Šárce (z celkového počtu cca 16 zdrojů přírodní vody obejdeme alespoň 7 z nich – to záleží na zdatnosti účastníků) spojenou s ukázkou rozboru fyzikálně-chemických + senzorických vlastností různých vod a seznámením s historií navštívených zdrojů. Pro dětské kolektivy máme navíc připravené jednoduché výukové materiály a pro dospělé pikantní místní historku. Pokud máte zájem se něco nového dozvědět, tak se nám stačí ozvat.

Přírodovědná soutěž – každý rok na přelomu září a října pořádáme v Šárce pro děti přírodní Zelenou stezku, kde si přímo v terénu mohou trojice účastníků prověřit své základní znalosti z přírody. Soutěží se o drobné odměny a celý závod je koncipován pro dvě věkové kategorie (1.–6. třída ZŠ a 7.–9. třída).

Letos se 4. ročník soutěže bude konat v sobotu 1. října – máte-li chuť se svojí třídou, oddílem... ověřit znalosti dětí, tak vše podstatné máme na internetových stránkách www.ekosouteze.cz. A pokud vám to nevychází, tak se nezapomeňte za rok opět s dětmi chystat do Šárky.

Proč zrovna do Šárky? Protože stojí zato! V Praze je sice hodně krásných míst, ale Šárka vítězí.

A mimochodem: nezapomeňme, že Státní program EVVO i pražská Koncepce EVVO akcentuje pobyt v přírodě jako významný výchovný prvek.

Více na www.emop.cz

Nové programy pro školy v komunitní zahradě

Komunitní zahrada Krejčárek nabízí obyvatelům činžovních a panelových domů, kterým chybí zahrádka či možnost aktivnějšího kontaktu s přírodním koloběhem, možnost pronajmout si záhonek a pěstovat si na něm, co chtějí a co je jejich srdci či jazyku blízké.

Nově jsme připravili v naší zahradě programy pro Mateřské školy a doufáme, že brzy se programy rozšíří i o programy pro základní a střední školy.

Témata našich programů určených pro děti ve věku 3–6 let jsou:

„Poklady z naší zahrady“ – díváme-li se pozorně kolem nás, pak nás může obohatit i maličká věc, kterou někde najdeme. Pojďte s námi prohledat naší zahradu. Nasbíráte si poklady, z kterých společně něco vyrobíme.

„Snídaně v trávě“ – tentokrát snídani budeme nejen jíst, ale i tvořit. Něco si odnesete na papíře, něco v bříšku. Pomazánku s čerstvými bylinkami z naší zahrádky určitě ocení každý malý gurmán.

„Až půjdeš po louce“ – vyrobte si vlastní herbář a seznamte se s květinami z naší zahrádky. Do herbáře, který si odnesete, můžete

přidávat další rostliny, které najdete na vlastních toulkách.

„Z kuchyně na kompost“ – jak vlastně vypadá a funguje komunitní kompostér? Jak můžete kompostovat doma a hlavně, co do které popelnice patří? Seznamte se s bioodpadem. Co sem patří, co ne a jak se odpad proměňuje v kompost a k čemu se používá. To vše si ukážeme v naší komunitní zahradě.

„Koloběh vody“ – víte, kde tráví léto sněhuláci? A proč z mraků prší? A proč my lidé máme lepší náladu při slunci, ale déšť milují stromy a květiny? Přijďte se seznámit s tím, jak putuje voda z mraků až do moře a kolik dobrých skutků cestou udělá.

„Včely a včelky“ – včely jsou našimi společníci již celá staletí a někdy si ani neuvedomujeme, jak jsou pro nás důležité. Vydejte se s námi nahlédnout do včelí říše a podívat se jak včely a včelky žijí a jak pomáhají na naší zahrádce. Chybět nebude ani závěrečná medová tečka.

Více na www.myaktivita.cz nebo na mailu hajkova@myaktivita.cz.

CO SE DĚJE V...

nadace proměny

Karla Komárka

Objevování architektury jako součást EVVO

„Postavit krásné město dá velkou práci a musí se to umět... A musí se u toho i myslet.“ Tak shrnují čerstvě nabyté zkušenosti předškoláci – absolventi tvůrčí dílny nazvané **Není město jako město**, která je součástí vzdělávacího programu Nadace Proměny Karla Komárka.

S novým školním rokem Nadace Proměny oslovuje školy s nabídkou neformálního vzdělávání dětí, které je mj. vhodným doplněním environmentální výchovy. Cílem nadačních dílen je přiblížit hlavně předškolákům a mladším školákům témata spojená s architekturou, zahradní a krajinářskou tvorbou nebo urbanismem. Pod vedením zkušených lektorů si děti mohou pomoci hry a vlastní tvorby vyzkoušet související profese. Současně zjišťují, jak kvalita prostředí, v němž žijeme, ovlivňuje kvalitu našeho

života, nebo že i ony samy se mohou zapojit do zlepšování svého okolí.

Tvůrčí dílny Nadace Proměny jsou založené na zážitkové pedagogice a jejich náplň navazuje na vzdělávací oblasti RVP pro předškolní a základní vzdělávání. Každá z dílen má individuální zaměření: od zkoumání různorodé struktury měst a stavění toho ideálního, přes netradiční poznávání nejbližšího okolí (nejčastěji školní zahrady), po navrhování a tvorbu zahrady nebo parku. Zavedení tematiky vystavěného prostředí, veřejného prostoru, architektury, urbanismu nebo krajinářské tvorby do environmentální výchovy je jedním z bodů nedávno schváleného státního programu EVVO na období 2016–2025, na jehož tvorbě se svými připomínkami podílela také nadace.

Více se dozvíte na www.promenyproskoly.cz.

Proměň své město 2016

Nadace Proměny Karla Komárka na začátku října otevře nový grantový program nazvaný **Proměň své město**. Zaměří se v něm na podporu projektů a aktivit iniciovaných tzv. zdola, které přispívají ke zlepšení prostředí ve městech a obcích. Mohou mít různou podobu – od fyzických proměn svépomocí, přes komunitní akce, debaty a iniciace projektů, po vzdělávací a osvětové aktivity.

První grantová výzva, kterou nadace zveřejní 3. 10., se zaměří konkrétně na oživení a rozvoj veřejného prostoru ve městech a obcích Středočeského kraje a na území Prahy. O grant do výše 100 tisíc Kč budou moci žádat nestátní neziskové organizace, příspěvkové organizace a občanské iniciativy. Výzva cílí na projekty směřující k proměně veřejných prostranství anebo aktivity, které tyto prostory oživují a vzdělávají veřejnost. Důraz je kladen zejména na kvalitu a smysluplnost záměru, zapojení veřejnosti, využití dalších zdrojů či spolupráci s odborníky a veřejnou správou (např. s architekty, odborníky na participaci, zástupci úřadu apod.).

Více na www.promenypromesta.cz.

CO SE DĚJE V...

Autor: Marie Stumpfová

Co je u nás nového? Přestěhovali jsme se z Braníka do blízkosti Dívčích hradů a Prokopského údolí, od 1. září nás najdete na adrese Nový Zlíchov 16/3159, Praha 5 – Smíchov. Chcete se podívat se, jak to v naší školce funguje a prohlédnout si nové prostory? Využíváme prvky programu Začít spolu, jsme hodně venku za každého počasí, zdravě jíme a nezapomínáme na respekt k sobě navzájem i přírodě. Přijďte se k nám podívat na nejbližší den otevřených dveří 22. září nebo 27. října mezi 9–11 hod., jiné termíny možné po domluvě. Den otevřených dveří v naší trojské pobočce plánujeme ve stejném čase 18. října.

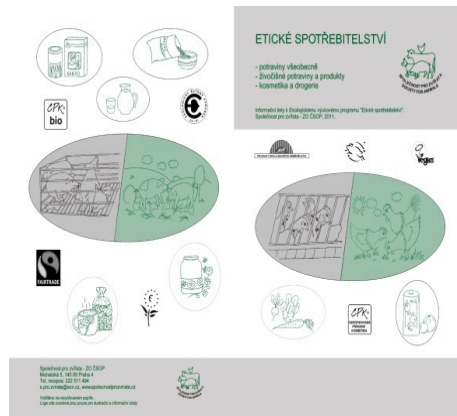
To, že jsme se přestěhovali, neznamená, že opouštíme branickou třešňovku, jejíž obnově se věnujeme od podzimu 2013. Prostor

starého zarostlého sadu se nám s pomocí dobrovolníků podařilo vyčistit, prosvětlit, ozdravit a postupně zde vysazujeme nové stromky třešní. Potkáváme se zde na brigádách, společných akcích jako je posvícení nebo čarodějnice, či na výpravách za ptačími a hmyzími obyvateli třešňovky. V září přijdou do sadu na dva týdny ovečky s pasáčkem, které přispějí k přirozené obnově třešňovky pomocí pasení. Ovečky se budou do sadu pravidelně vracet a pomáhat udržet pestrou skladbu rostlin pod stromy. Pokud si budete chtít ovečku adoptovat nebo nám jinak pomoci při obnově třešňovky, najdete více informací na našich stránkách.

A co ve školce? Jsme zapojeni v mezinárodním programu Ekoškola a v červnu jsme převzali na slavnostním vyhlášení titul Ekoškola.

Více o našich školkách, obnově třešňovky i plánovaných akcích najdete zde: www.podhoubi.cz, www.ekoskolka-rozarka.cz.

CO SE DĚJE V...

Společnost pro zvířata – ZO ČSOP několik let nabízí pražským školám ekologicko-výukový program Etické spotřebitelství.

Provedení programu probíhá v Domě ochránců přírody v Praze 4, případně je možné i přímo ve škole. Délka je 2 vyučovací hodiny. Cena na žáka je 35 Kč.

Cílem programu je seznámit žáky souvislostmi naší volby při nákupu potravin, živočišných potravin a kosmetických prostředků, která může ovlivnit životy mnoha jedinců a zvířat, dopady na přírodu a vlastní zdraví. Poskytnout žákům informace o značení potravin, živočišných potravin a kosmetických prostředků, které jsou prakticky využitelné při výběru potravin a produktů.

Kontakt: Dita Michaličková, Pavla Kozová,
603 179 558, dita.m111@seznam.cz,
www.spolecnostprozvirata.cz.

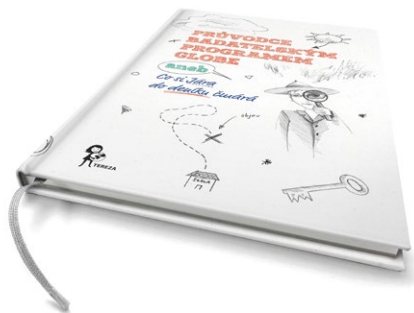
CO SE DĚJE V...

Mezinárodní badatelský program GLOBE má nového průvodce. Kniha „*Průvodce programem GLOBE aneb Co si Jára do deníku čmárá*“ od autorského kolektivu Vzdělávacího centra TEREZA zachycuje program GLOBE z pohledu učitele.

Ačkoliv se může zdát, že Jára je fiktivní ideální učitel existující jen v hlavách autorů, ve skutečnosti se jedná o dobře prokreslený obraz učitele, jak jej autoři odpozorovali z jednotlivých známostí a rozhovorů s konkrétními učiteli, kteří dělají GLOBE mnohdy již dvacet let.

Járův deník obsahuje jeho úvahy a vyprávění, co a jak dělá ve své třídě s žáky. Dozvíme se, proč vstoupil do programu GLOBE a jak se v něm propracoval od opakování připravených metodických aktivit, přes budování badatelské třídy ze svých žáků a tvorbu

vlastních badatelských lekcí, až po realizaci celoročních žákovských výzkumných projektů. Do programu GLOBE se stále můžete přihlásit, průvodce Jára čeká i na Vás: více na www.globe-czech.cz.

Les ve škole

Prvňáci z 10 základních škol z celé republiky úspěšně otestovali novou metodiku programu Les ve škole pro první ročník. Z vlastní ponožky si vytvořili maňáška, se kterým pak opakovaně ve výuce navštěvovali les a zažívali různá dobrodružství. Vzdělávací dopad těchto aktivit ověřoval evaluační výzkum pod vedením doc. Jana Činčery. Všechno dobře dopadlo. Prvňáci byli nadšení, paní učitelky novou metodiku hodnotily kladně a evaluace prokázala, že vzdělávací aktivity pozitivně rozvíjí porozumění žáků lesu a jejich postoje

k přírodě. Novou metodiku pro první ročník ZŠ, spolu s metodikami vzdělávání o lese pro další ročníky, můžete vyzkoušet i s vašimi žáky v programu Les ve škole: www.lesve-skole.cz.

Na Toulcově dvoře to EVVO žije

Hned dvě organizace patřící pod Toulcův dvůr – Botič, o. p. s., jehož posláním je pomoci výchovných, vzdělávacích, volnočasových a kulturních aktivit vést lidi k citlivosti a úctě k přírodě i tradicím, a sdružení SRAZ, které se zabývá výchovně-vzdělávacími a terapeutickými programy s využitím zvířat pro děti, mládež, dospělé osoby s postižením – byly odměněny certifikátem kvality SEV. Není jistě divu, protože jen za školní rok 2015/2016 uskutečnily nad 800 výchovných programů pro více jak 16 tisíc dětí.

Také ekologická mateřská školka Semínko, jež na Toulcově dvoře sídlí, nezahálela. Na přelomu července a srpna uspořádala již 7. ročník letní školy pro učitele lesních mateřských škol pod názvem „Školka srdcem“.

Pozvala na něj dva zahraniční hosty – norského pedagoga Godi Kellera a Sigfrieda Oetera, německého odborníka na bezpečnost a ochranu zdraví v lesních školkách. Učitelům tak nabídli přes 20 kontinuálních i jednorázových dílen a setkání s kolegy a kolegyněmi z celé České republiky i Slovenska. Následně letní škola pokračovala výročním Sletem Asociace Lesních mateřských škol.

Botič, o. p. s. bude v říjnu pro hlavní město Praha zajišťovat Krajskou konferenci EVVO na téma „Děti v přírodě – jde to i v Praze!“. V listopadu pak setkání pedagogů základních a středních škol se zájmem o EVVO, jehož tématem bude palmový olej. Dvě akce pro širokou veřejnost, jež budou spojeny se svátkem stromů, pak uskuteční v říjnu. První akce, Stromy harmonické a neharmonické, bude obohacena o workshop s uměleckým řezbářem Petrem Dobrým. Ta druhá, Den stromů, pak bude zahrnovat bohatý program a tematické dílny pro děti i dospělé. Na podzim

pokračují Mateřídouškové výlety do přírody pro rodiny s dětmi, po letní pauze již čtvrtým rokem. Výlety pořádá RC Mateřídouška.

Akci pro veřejnost bohatou na program uskuteční i sdružení SRAZ a to v úterý 4. října v rámci Světového dne zvířat. S tímto dnem spojili i svou dětskou výtvarnou soutěž s již 20. letou tradicí – „Pomáháme zvířatům“. V rámci října pak uspořádají celkem tři výstavy a to již zmiňovanou výstavu „Pomáháme zvířatům“, jež bude prodejní a jejíž výtěžek poputuje na podporu zvířat v Toulcově dvoře, „Výstavu na stromech“ a výstavu „Příběhy české krajiny“.

V neposlední řadě musíme zmínit i myšlenku „sdílení“, která se na Toulcově dvoře uchytila doslova ve velkém. V areálu dvora naleznete nejen sdílenou knihovnu, ale od září i sdílenou lednici, která se snaží propagovat princip „foodsharingu“.

Více informací naleznete na toulcuvdvur.cz.

Terminologický rádce

Lesní mateřská školka

Lesní mateřská škola (LMŠ) je alternativou ke klasickému předškolnímu vzdělávání. Lesní mateřské školy kladou důraz na pobyt a vzdělávání dětí mimo učebny, přímo v prostředí přírody, nejčastěji lesa. Odpočinek dětí probíhá v zázemí, které má nejrůznější podoby, nejčastěji jsou to jurty, chatky či maringotky. Děti z LMŠ však netráví celý rok jen v lese. Nedílnou součástí náplně školního roku jsou i návštěvy divadel, muzeí atp. Vzdělávání v LMŠ probíhá stejně jako u „klasických“ školek v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem.

(Převzato z webu Asociace Lesních mateřských škol)

Rozumíte zkratkám?

ETM = Evropský týden mobility

Evropský týden mobility je celosvětovou kampaní, zabývající se udržitelnou mobilitou. Koná se od roku 2002, každoročně od 16. do 22. září. Součástí kampaně je i Den bez aut (typicky 22. září), Den bez aut se snaží upozornit na šetrnější způsoby dopravy a omezit městský automobilismus.

Cílem kampaně je podpořit zavádění opatření směřujících k udržitelné dopravě a motivovat občany vyzkoušet i jiné způsoby dopravy než automobil. Reaguje na neustále se zvyšující problémy spojené s nárůstem automobilové dopravy a nabízí informace o možných alternativách. Výsledkem by mělo být dosažení vyváženého stavu v dopravní situaci měst, kdy prostor v ulicích patří nejen autům, ale také chodcům, cyklistům a městské hromadné dopravě.

Praha se ke kampani pravidelně připojuje od počátku, v roce 2002 byla však nucena svou účast zrušit z důvodu povodní.

(Zpracováno podle Portálu životního prostředí HL. m. Prahy a Wikipedie)

Foto: Martin Mach Ondřej

Krajská konference EVO 4. 10. 2016

DĚTI V PŘÍRODĚ – JDE TO I V PRAZE!

Úvodní přednáška:

KONTAKT DĚTÍ S PŘÍRODOU – přínosy, realita a výzvy

Lektor: Mgr. Petr Daniš, ředitel TEREZA

Workshopy:

1. JDĚTE VEN s Deníkem do divočiny

Lektorka: Bc. Alice Jirásková, vedoucí programu JDĚTE VEN; TEREZA

2. LES VŠEMI SMYSLY – Představení metodiky poznávání lesa se žáky 1. tříd ZŠ

Lektor: Mgr. Jan Froněk, Ph.D., metodik programu Les ve škole; TEREZA

3. VČELA V SÍTI ŽIVOTA – ukázka EVP a rozbor metodiky

Lektorka: Bc. Marta Veselá, lektorka a metodička EVP; Botič, o. p. s.; SEV Toulcův dvůr

4. Z KUCHYNĚ DO KOMPOSTÉRU A ZASE ZPĚT aneb jak udělat z komunitní zahrady místo nejen pro pěstování

Lektorka: Radka Pokorná, studentka zahradní a krajinné tvorby a lektorka workshopů; KOKOZA

5. PŘÍRODA JAKO UČEBNA

Lektorka: Ing. Bc. Věra Konůpková, koordinátora a lektorka RC Mateřídouška; Botič, o. p. s.; SEV Toulcův dvůr

6. DĚTI V PŘÍRODĚ aneb příroda všemi smysly

Lektorka: Iva Veselá Benešová, lektorka EVP a programů v RC Mateřídouška; Botič, o. p. s.; SEV Toulcův dvůr

7. BEZPEČNÉ RIZIKO

Lektorka: PhDr. Tereza Valkounová, Ph.D., předsedkyně Asociace lesních mateřských škol

8. PŘÍKLAD DOBRÉ PRAXE – komunitní projekt revitalizace sadu v Braníku Ekoškolkou Rozárka

Lektorka: Bc. Eva Sůrová, ředitelka Ekoškoly Rozárka

Místo konání: Středisko ekologické výchovy Toulcův dvůr, Kubatova 32/1, 102 00 Praha 10

Pořadatel: Hlavní město Praha

Organizátor: Botič, o. p. s., tel.: 271 750 548, 602 509 815, programy@toulcuvdvur.cz

On-line přihlášku najdete na adrese:

www.toulcuvdvur.cz/vzdelavani/pro-pedagogy

KALENDÁŘ AKCÍ

Čižba – umění jemné a líbezné do 30. října 2016 (neděle)

Výstava připomíná dnes již skoro zapomenutou a málo známou oblast lovectví, která byla jedním ze zdrojů obživy chudších vrstev a zábavou pro vrstvy bohatší.

Místo: Praha, Národní zemědělské muzeum, Kostelní 1300/44.

Pořádá: Národní zemědělské muzeum, www.nzm.cz

Více viz: [nzm.cz/nzm-praha/ciz\(...\)](http://nzm.cz/nzm-praha/ciz(...))

Rozkulačeno! Půlstoletí perzekuce selského stavu do 30. září 2016 (pátek)

Co znamenali sedláci pro českou společnost? Proč a jak usilovaly nacistická a komunistická diktatura o jejich zničení? Co z jejich světa přežilo dodnes? Odpovědi na řadu otázek vám možná dá výstava Ústavu pro studium totalitních režimů instalovaná u nás v muzeu.

Místo: Praha, Národní zemědělské muzeum, Kostelní 1300/44.

Pořádá: Národní zemědělské muzeum, www.nzm.cz

Více viz: [nzm.cz/nzm-praha/roz\(...\)](http://nzm.cz/nzm-praha/roz(...))

České národní parky 2016

21. září 2016 (středa) – 22. září 2016 (čtvrtek)

Konference zaměřená na koncepční otázky spojené s národními parky v České republice.

Místo: Praha, Česká zemědělská univerzita, Kamýcká 961/129, Praha 6-Suchbát.

Pořádá: ČZU, www.czu.cz/cs/

Více viz: [konference.krnep.cz/konference/2\(...\)](http://konference.krnep.cz/konference/2(...))

Čile po Chile aneb od moře až po Andy

22. září 2016 (čtvrtek) 18.00–20.00

Ohlédnutí za zoologickou expedicí do Chile, při kterém „procestujete“ zhruba 2300 km od jihu až po sever Chile, od tučňáků, lachtanů, velryb a vždy zeleného lesa na ostrově Chiloe, přes bezobratlé, žáby, papoušky a lišky v araukáriových lesích, až po andské vikuně a plameňáky.

Místo: Praha, Nová budova Národního muzea, Vínohradská 1.

Pořádá: Národní muzeum, www.nm.cz

Více viz: [www.nm.cz/Pririodovedecke-muzeum\(...\)](http://www.nm.cz/Pririodovedecke-muzeum(...))

Klimatická změna začíná v naší ledničce

22. září 2016 (čtvrtek) 19.00–20.30

Proč skoro miliarda lidí trpí hladu a v jiných částech světa je potravin tolik, že se vyhazují? Jak s tím souvisí klimatická změna? A co s tím vším má společného obsah naší ledničky?

Místo: Praha, Galerie Langhans – centrum Člověka v tísni, Vodickova 37.

Pořádá: Ekumenická Akademie, www.pestujplanetu.cz

Více viz: [www.facebook.com/events/5\(...\)](http://www.facebook.com/events/5(...))

Dýňový podzim

24. září 2016 (sobota) – 23. října 2016 (neděle)

Za dýněmi a ostatními tykvy nemusíte cestovat do Austrálie, USA, Afriky nebo Karibiku. Stovky dýní, cuket a patisonů různých barev i tvarů uvidíte na tradiční výstavě.

Místo: Praha, Botanická zahrada hl. m. Prahy, Nádvoří 134.

Pořádá: Botanická zahrada hl. m. Prahy, www.botanicka.cz

Více viz: [www.botanicka.cz/hlavni-stranka/aktu\(...\)](http://www.botanicka.cz/hlavni-stranka/aktu(...))

SLOW UP Praha – workshop, přehlídka, koncert

24. září 2016 (sobota) 11.00–22.00

I staré materiály mohou znovu získat novou hodnotu, to je myšlenka recyklace i projektu OLD'S COOL. Přijďte si vyzkoušet techniky

recyklace a upcyclingu oděvu s českými designery a naučte se plést ponožky od pletáček zapojených do projektu Ponožky od babičky.

Místo: Praha, Veletržní palác – Národní galerie.

Pořádá: OLD'S COOL, [www.facebook.com/\(...\)](http://www.facebook.com/(...))

To jsem z toho jelen

24. září 2016 (sobota) 14.00–18.00

Program pro malé i velké, během něž proniknete do života jelenů. Poslechnete si jejich mocné troubení, vyzkoušíte si jejich obratnost a budete mi příležitost na vlastní kůži otestovat, jak těžká je ozdoba, kterou celý den hrdě nosí na hlavě.

Místo: Praha, Zookoutek Malá Chuchle, Chuchelský háj.

Pořádá: Lesy hl. m. Prahy, www.lesypraha.cz, Bc. Kateřina Swolová, tel.: 778 716 582, swolova@lesy-praha.cz

Více viz: [www.lhmp.cz/eko/pozvanka-seznamt\(...\)](http://www.lhmp.cz/eko/pozvanka-seznamt(...))

Pražské cyklozvonění 2016

25. září 2016 (neděle) 10.00–17.00

Pražské cyklozvonění zazvoní již podesáté! Ukažte všem, že jezdit po Praze na kole je nejen bezpečné, ale i příjemné. Přijďte si užít poslední zářijovou neděli na rodinném festivalu pod hlavičkou Pražského cyklozvonění.

Místo: Praha, Ledařská.

Pořádá: Pražské cyklozvonění, www.cyklozvoneni.cz

Více viz: [www.facebook.com/events/108\(...\)](http://www.facebook.com/events/108(...))

Dáme si do bytu - otevřený den v nábytkové dílně

25. září 2016 (neděle) 13.00–22.00

V nově otevřené nábytkové dílně Z pokoje do pokoje proběhne odpoledne recyklačních a renovačních workshopů a kulturní podvečer na téma Oživme starý nábytek a bytové doplňky!

Místo: Praha, Nábytková dílna Z pokoje do pokoje, Za Poříčskou branou 7.

Pořádá: OLD'S COOL a Z pokoje do pokoje, [www.facebook.com/events/52368\(...\)](http://www.facebook.com/events/52368(...))

Virtualita vs. realita: Proč děti potřebují opravdové zkušenosti s přírodou?**27. září 2016 (úterý) 18.00–20.00**

Virtuální svět je geniální. Při jeho používání nena-máháme naše smysly. Na informace, které zprostředkovává, si nesáhneme, nic necítíme, nemají žádnou chuť. Následkem toho dochází k útlumu smyslových prožitků. Děti přitom žijí naplno, chtějí podílet se na všem, co se v jejich světě děje.

Místo: Brno Lipka, Kamenná 20, Brno 639 00

Pořádá: Asociace lesních mateřských škol, www.lesnims.cz, Martina Dvořáková, martina.dvorakova@lesnims.cz, tel.: 604 569 166

Více viz: www.lesnims.cz/virtualita-vs-realita.html**Exkurze po domech z přírodních materiálů****1. října 2016 (sobota) 8.00–18.00 Praha**

V sobotu 1. 10. 2016 navážeme na úspěšnou akci Příběhy domů s exkurzí a vyrazíme na dva okruhy po domech s úspěšným provozem a přírodními stavebními materiály.

Místo: Praha (dále viz vybraný okruh exkurze).

Pořádá: Sdružení Ekodům z.s., www.sdruzeni-ekodum.cz

Více viz: www.sdruzeni-ekodum.cz/akce/exkurz/
www.facebook.com/events/39622317/
www.youtube.com/watch?v=5QP8o-4nZ0E

Environmentální výchova – nové cesty**6. – 8. 10. 2016**

Třidenní program je připraven hlavně pro pedagogy I. a II. st. ZŠ a nižších gymnázií, studenty pedagogiky, ale i pro členy neziskových organizací, pracovníky veřejné správy a zájemce z řad široké veřejnosti. Během pracovních setkání a prezentací vzdělávacích programů pro žáky a studenty účastníci načerpají inspiraci pro práci v ekologické výchově a dostanou prostor pro sdílení zkušeností mezi jednotlivými organizacemi.

Místo: Camp Sedmihorky u Turnova

Pořádá: Divizna, www.zooliberec.cz/divizna,
dedkova@zooliberec.cz

Pěstuj ekologicky**8. října 2016 (sobota)**

Představíme vám základní teoretické souvislosti a při práci na poli si osvojíte techniky ekologického zahradničení.

Místo: Praha, Komunitní zahrada Kuchyňka.

Pořádá: Komunitní zahrada Kuchyňka,
biospotrebitel.cz/eppz

Tradiční posvícení v Ekoškolce Rozárce Troja**11. října 2016 (úterý) 17.00–19.00**

Čeká vás odpoledne plné her a dílniček na téma posvícení, podzimní jarmark s domácími dobrotami, ochutnávka koláčů. Vstupné: něco dobrého na stůl nebo příspěvek do jarmarku.

Místo: Praha, Ekoškola Rozárka,
 Pod Havránkou 12/2, Praha 7 – Troja

Pořádá: Ekocentrum Podhoubí a Ekoškola Rozárka,
www.podhoubi.cz, Alena Sladká,
alena.sladka@podhoubi.cz, tel.: 774 448 123

Více viz: www.ekoskolka-rozarka.cz
www.podhoubi.cz/ekoskolka-rozarka/(...)

Stromy harmonické i neharmonické**15. října 2016 (sobota) 14.00–17.00**

Výstava ke svátku stromů spojená s workshopem. Setkání s uměleckým řezbářem Petrem Dobrým z Nižboru a jeho tvorbou. Pan Drobný představí nejen dřevěné sochy a drobnější výtvořky ze dřeva, ale umí objevit i krásu obyčejného kamene.

Místo: Toulcův dvůr, Kubatova 32/1, Praha-Hostivař

Pořádá: Toulcův dvůr, www.toulcuvdvur.cz
 Zuzana Hanušová, media@toulcuvdvur.cz

Den otevřených dveří v Ekoškolce Rozárce Troja**18. října 2016 (úterý) 09.00–11.00**

Rodiče mají v Ekoškolce Rozárce dveře vždy otevřené. Lesní pedagogika, program Začít spolu,

respektující přístup, pan učitel i zdravé jídlo. Pro děti od 2 do 7 let. Přijďte se podívat, jak vypadá běžné dopoledne ve školce a dozvědět se více.

Místo: Praha, Ekoškola Rozárka,
 Pod Havránkou 12/2, Praha 7 – Troja

Pořádá: Ekocentrum Podhoubí a Ekoškola Rozárka,
www.podhoubi.cz, Alena Sladká,
alena.sladka@podhoubi.cz, tel.: 774 448 123

Více viz: www.ekoskolka-rozarka.cz
www.podhoubi.cz/ekoskolka-rozarka/(...)

Den stromů**19. října 2016 (středa) 13.00–17.00**

Oslava Dne stromů určená pro širokou veřejnost s tematickými dílničkami... tak přijďte oslavovat! Poznáte se s lidmi, kteří stromy i dřevo milují, umí o nich poutavě vyprávět a umí dřevo vdechnout nový život.

Místo: Toulcův dvůr, Kubatova 32/1, Praha-Hostivař

Pořádá: Toulcův dvůr, www.toulcuvdvur.cz,
 Zuzana Hanušová, media@toulcuvdvur.cz

Více viz: www.toulcuvdvur.cz/index.php?/(...)

Zahrada hrou**19. října 2016 (středa) 19.00–21.00**

Projekce časopřehledného dokumentu s navazující besedou s tvůrci. Film zachycuje kompletní přeměnu tří školních zahrad v „zahrady hrou“ pohledem zástupců škol, rodičů, architektů, výtvarníků i dětí. Potvrdí se, že důležitější než cíl je samotná cesta? Tři školy, tři týmy architektů, tři proměny.

Místo: Praha, NTKino, Balingův sál, Národní technická knihovna, Technická 6

Pořádá: Nadace Proměny Karla Komárka,
www.nadace-promeny.cz,
 Petra Hrubošová, tel.: 775 654 314,
petra.hrubosova@nadace-promeny.cz

Více viz: www.nadace-promeny.cz/cz/film.html
www.techlib.cz/cs/2906-ntkino

Den stromů s Ekoškolkou Rozárkou**20. října 2016 (čtvrtek) 16.00–19.00**

Přijďte oslavit den stromů a zažít veselé odpoledne v branické třešňovce s Ekoškolkou Rozárkou. Dílničky a aktivity pro děti na téma les, stromy a zvířátka v lese. Projekt je podpořen z rozpočtu hl. města Prahy.

Místo: Třešňovka Braník,
GPS: 50°1'42.760"N, 14°25'24.962"E,
blízko ulic Věkovka nebo Psohlavců.

Pořádá: Ekocentrum Podhoubí a Ekoškola Rozárka,
www.podhoubi.cz, Jana Budová,
jana.budova@podhoubi.cz, tel.: 776 356 959

Den otevřených dveří v Ekoškolce Rozárce Smíchov**27. října 2016 (čtvrtek) 9.00–11.00 Praha**

V Ekoškolce Rozárce rostou všichni společně a rodiče mají dveře vždy otevřené. Přijďte si prohlédnout nové prostory školky na Praze 5 – Smíchov. Lesní pedagogika, program Začít spolu, respektující přístup, pro děti od 2 do 7 let.

Místo: Praha, Ekoškola Rozárka,
Nový Zlíchov 16, Praha 5 – Smíchov

Pořádá: Ekocentrum Podhoubí a Ekoškola Rozárka,
www.podhoubi.cz, Eva Šurová,
eva.surova@podhoubi.cz,
tel.: 777 123 690

Více viz: www.ekoskolka-rozarka.cz
[www.podhoubi.cz/ekoskolka-rozarka/ak\(...\)](http://www.podhoubi.cz/ekoskolka-rozarka/ak(...))

Ekoběh s TEREZOU**28. října 2016 (pátek) 10.00–13.00**

Ať jste běžec, chodec, student, dítě, mamka nebo tatka na mateřské, nadšený ekolog, prostě kdokoliv, kdo má rád pohyb a smýšlí ekologicky, jste 28.10.2016 vítán na cyklostezce v Braníku. Nemusíte běžet, přijďte se i jen tak projít a pobavit u doprovodných aktivit.

Místo: Praha, Cyklostezka, U kempinku 2, Braník.
Pořádá: TEREZA, www.terezanet.cz/cz/ekobeh-2016
Lenka Klimová,
lenka.klimova@terezanet.cz

Svatohubertské troubení**5. listopadu 2016 (sobota) 14.00–16.00 Praha**

Podzimní atmosféru a padající listů v Chuchelském háji dokreslí libé zvuky lesnic a borlic. Přijďte si poslechnout působivé znělky, signály a skladby, které jsou nedílnou součástí tradice českého lesnictví a myslivosti.

Místo: Praha, Zookoutek Malá Chuchle,
Chuchelský háj.

Pořádá: Lesy hl. m. Prahy, www.lesypraha.cz,
Ing. Beata Juříčková, tel.: 775 018 630,
jurickova@lesy-praha.cz

Palmový olej – dobrý sluha nebo zlý pán?**10. listopadu (čtvrtek) 2016**

Setkání pedagogů ZŠ a SŠ se zájmem o EVVO.

Úvodní přednáška: Aféra Palmový olej: my všichni chráníme deštné pralesy! Přednášející: Mgr. Stanislav Lhota, PhD.

Workshopy: 1. Skryto za palmami, lektor: Mgr. Jiří Nešpor, Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání Brno; 2. Jídlo vyrobené, snědené a vyhozené, lektorka: Ing. Jana Hrdličková, SEV Toulcův dvůr, Sdružení SRAZ, z.s.; 3. Pralesy, lektorka: Bc. Marta Veselá, SEV Toulcův dvůr, Botič, o. p. s.

Místo: Středisko ekologické výchovy Toulcův dvůr, Kubatova 32/1, 102 00 Praha 10

Pořádá: Hlavní město Praha

Zajišťuje: Botič, o. p. s., tel.: 271 750 548,
602 509 815, programy@toulcuvdvor.cz

Více viz: toulcuvdvor.cz/vzdelavani/pro-pedagogy

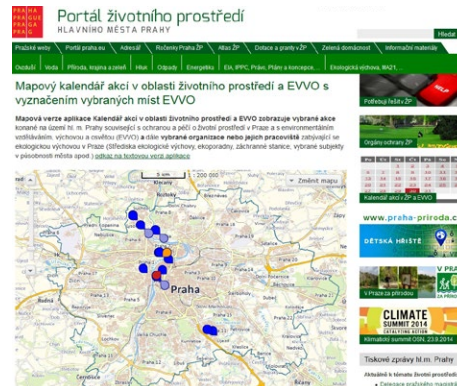
Seminář k novému EVP pro MŠ „Školka vzhůru nohama aneb na návštěvě u netopýrů“**22. listopadu 2016 (úterý) 09.00–12.00**

Instruktažní seminář pro učitele MŠ, lektory ekocenter a další zájemce k novému výukovému programu z dílny České společnosti pro ochranu netopýrů určenému pro mateřské školy – „Školka vzhůru nohama aneb na návštěvě u netopýrů“ Do-
přední seminář určený pro učitele MŠ, pracovníky ekocenter.

Místo: Praha, Toulcův dvůr, z.s., Středisko ekologické výchovy, Kubatova 32/1, Praha 10 - Hostivař, velká přednášková místnost.

Pořádá: Česká společnost pro ochranu netopýrů,
www.ceson.org, Olga Růžicková,
olga.ruzickova@email.cz,
tel.: +420777750110

Více viz: www.ceson.org/proskoly.php
www.toulcuvdvor.cz

Kalendář akcí v oblasti ŽP a EVVO v Praze s mapovým výstupem

Hlavní město Praha zajišťuje od roku 2013 provoz kalendáře akcí v ŽP a EVVO pořádaných na území města. Zájemcům je na webových stránkách města k dispozici přehled akcí zahrnující zejména konference a semináře, festivaly a slavnosti, výstavy a veletrhy, přednášky a diskuze, dílny a workshopy, ale také filmy, videoprojekce, koncerty, divadelní představení, tábory, výlety a pobytové akce a také veřejná projednávání vlivů záměrů na životní prostředí, které aktuálně probíhají nebo proběhnou na území Prahy. Kalendář je k dispozici v textové a mapové verzi.

Dotace na environmentální programy pro žáky mateřských, základních a středních škol

Ministerstvo životního prostředí vyhlásilo další výzvu z Národního programu Životní prostředí zaměřenou na environmentální vzdělávání, výchovu a osvětu. Dotace jsou tentokrát určeny na podporu denních a pobytových výukových programů a školení s důrazem na rozvíjení ekologického myšlení a jednání dětí. Příjemci podpory si mezi sebou rozdělí celkem třináct milionů korun.

Cílem nově vyhlášené 9. výzvy Národního programu Životní prostředí je podpořit realizaci denních či pobytových ekologických výukových programů pro žáky mateřských, základních a středních škol. Žádosti o dotaci je možné podávat do 31. října letošního roku. Podpořené projekty musejí být realizovány na území ČR nejpozději do konce prosince příštího roku.

Veškerá dokumentace:
www.sfzp.cz/sekce/842/k-vyzve-9-2016/

Lucie Frůblingová, tiskové oddělení SFŽP ČR
tel.: 267 994 150, 733 142 625
e-mail: komunikace@sfzp.cz

Vybrané pražské projekty a aktivity v oblasti EVVO

Adaptační strategie

mayors-adapt.eu

Hlavní město Praha se 15. 1. 2016 připojilo k iniciativě Evropské unie a zavázalo se vypracovat strategii přizpůsobování se změně klimatu.

Praha se stala členem celoevropské iniciativy s cílem přizpůsobování se probíhajícím změnám klimatu poté, co byl na základě podnětu Rady hl. m. Prahy primátorkou Adrianou Krnáčovou podepsán přístupový dokument Mayors Adapt. Město se tím zároveň zavázalo k vytvoření vlastní adaptační strategie. Vypracování této strategie má na starost Odbor ochrany prostředí ve spolupráci s Institutem plánování a rozvoje a dalšími odborníky z veřejného i soukromého sektoru.

Vytvoření adaptační strategie města je prvním krokem v přípravě na budoucí změny klimatu. Vlny veder a sucha, ale i častější povodně a nerovnoměrné rozložení srážek

v průběhu roku jsou stále častější problémy, které se navíc v městském prostředí projevují intenzivněji než v otevřené krajině.

Čistou stopou Prahou – cyklomapy

Letos v dubnu byly aktualizovány cyklistické mapy Prahy. Veřejnosti byly představeny 1. 4. 2016 na veletrhu For Bikes. Praha vydává cyklomapy tradičně už několik let, letošní novinkou byla změna formátu. Nově jde o set 5 ks map (4 části plus centrum), mapy

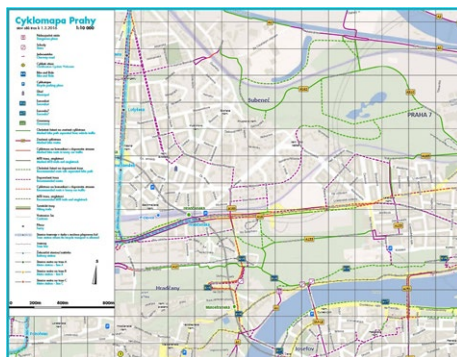
tak mají větší měřítko a jsou podrobnější a přehlednější.

Mapy se během léta rozdaly, magistrát proto udělal dotisk. Nová várka bude k dostání na Dni bez aut 22. 9. 2016. Mapy je také možné získat na podatelně ve Škodově paláci, v informačním centru Nové radnice, v pražských informačních centrech, na některých MČ, které projeví zájem a pak zejména na akcích, které hl. m. Praha pořádá.

Mapy jsou volně ke stažení:
www.cistoustopou.cz/knihovna/mapy-125

Pro plánování trasy na kole po Praze je možné využít službu Cykloplánovače, který na míru připraví trasu dle vašich požadavků.

do provozů, v nichž se odpady zpracovávají. Tedy do papíren, skláren, na recyklační linky plastů a také do bioplynových stanic. Smyslem realizace těchto exkurzí je podpora mo-

Exkurze pro žáky základních a studenty středních škol

portalzp.praha.eu/evvo

Od roku 2008 zprostředkovává hlavní město Praha žákům základních a od školního roku 2010/2011 i středních škol na území hl. m. Prahy návštěvu provozů na využití a likvidaci odpadů formou exkurzí. Projekt doplňuje žákům potřebné informace o zpracování a následném využívání recyklovatelných odpadů a umožňuje jim zhlédnout tyto procesy přímo v provozovnách. Nabídka zahrnuje exkurze do čistíren odpadních vod, na skládky odpadů a sběrné dvory, ale především přímo

derní výuky žáků základních a středních škol, která má být co nejvíce názorná a zaměřená na osobní prožitek a měla by nabízet komplexní pohled na nakládání s odpady.

V roce 2016 spustilo hlavní město Praha pilotní projekt „Exkurze do komunitních zahrad a rodinných farem v Praze a okolí pro žáky škol hl. m. Prahy“, v rámci kterého mohou žáci II. stupně základních škol a studenti nižších ročníků víceletých gymnázií v Praze navštívit vybrané hospodářské lokality, zahrnující komunitní zahrady, potravinově využívané školní zahrady, rodinné farmy, komunitní kompostárny, městské včelíny a městské extenzivní sady s původními českými odrůdami.

Smyslem projektu je vzbudit u žáků a studentů zájem o lokální potraviny a posílit jejich motivaci k částečnému samozásobitelskému v případě sezónního ovoce a zeleniny.

V prvním roce fungování tohoto projektu se počítá s cca 60 exkurzemi do 18 vybraných lokalit. Po vyhodnocení pilotního projektu se předpokládá pokračování projektu i v dalších letech a rozšíření cílové skupiny o rodiny s dětmi.

Ekologické výukové programy a dlouhodobé vzdělávací programy a projekty pro školy

portalzp.praha.eu/evvo

Podpora realizace ekologických výukových programů (EVP) a dlouhodobých vzdělávacích programů a projektů pro školy je jedním ze základních pilířů rozvoje systému EVVO na území hl. m. Prahy pro děti od mateřského věku po středoškoláky. Realizace těchto programů a projektů je v souladu s platnou Krajskou koncepcí EVVO hlavního města Prahy na období 2016–2025. Tato podpora ze strany města je v současné době zajišťována prostřednictvím grantů na podporu projektů ke zlepšení stavu životního prostředí hl. m. Prahy. Kromě toho bylo realizováno další množství EVP pro školy mimo uvedené grantové projekty, např. prostřednictvím nabídky

SEV Lesů HMP. Pro školní rok 2016/2017 je v rámci podpory výukových programů zajištěna nabídka více než 200 různých EVP. Cílená finanční podpora ze strany hl. m. Prahy je směřována také na tzv. Dlouhodobé vzdělávací programy a projekty, kde bylo v rámci grantového programu pro období 2016–2017 podpořeno 6 takovýchto projektů, do kterých se zapojí minimálně 150 škol. Tematicky pokrývá nabídka EVP a dlouhodobých programů a projektů pro školy širokou škálu témat zahrnující např. třídění a následné zpracování odpadu, kompostování, aktivní

ochranu přírody, komunitní hospodaření, šetrné zacházení s vodou apod. Informace o aktuální nabídce pro daný školní rok mohou zájemci najít na stránkách jednotlivých realizátorů EVVO v Praze, přehled podpořených EVP doplněný o EVP SEV Lesů HMP pak v přehledné databázi výukových programů na portálu ŽP.

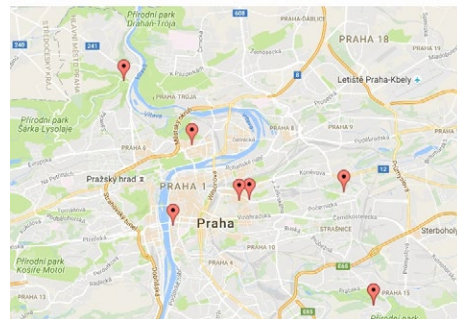
portalzp.praha.eu/jnp/cz/ekologicka_vychova_ma21/environmentalni_vzdelavani_vychova_a_osveta/ekologicke_vyukove_programy/index.html

Podpora ekoporadenství

www.ekoporadnypraha.cz

V souladu se zákonem č. 123/98 Sb., celostátními koncepčními dokumenty i platnou Krajskou koncepcí environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty hlavního města Prahy na období 2016–2025 podporuje hl. m. Praha dlouhodobě rovněž rozvoj neziskové ekoporadenské činnosti na území města. Podporovány jsou zejména aktivity typu provozování „kamenných“ poraden, příprava a vydávání, resp. publikování informačních materiálů a odborných článků k jednotlivým tématům životního prostředí, pořádání odborných seminářů a přednášek pro veřejnost, komunikace s uživateli s využitím internetových služeb a speciálních ekoporadenských aplikací apod. s tím, že v průběhu let se mění podíl jednotlivých tipů aktivit

EKOPORADNY PRAHA .CZ
Nabídka služeb neziskových poraden v Praze

a podpora je postupně směřována více na novější formy zahrnující převážně elektronickou komunikaci s uživateli.

Poskytování informací o životním prostředí v Praze

portalzp.praha.eu/iozip,
portalzp.praha.eu/rocenkyzp

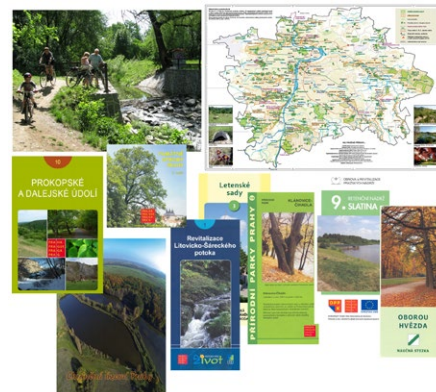
Hlavní město Praha má dlouholetou tradici v oblasti zpracování a poskytování informací o životním prostředí. Nejznámějším výstupem z provozovaného informačního systému o životním prostředí v Praze (IOŽIP) se stala ročenka Praha životní prostředí vydávaná pravidelně od r. 1989, později i v anglické verzi a v elektronické formě. Vydání ročenky od verze 2010 do 2013 zahrnují jednak

podrobnou verzi o rozsahu cca 300 stran (pouze v češtině a jen v elektronické formě) a dále zkrácenou dvojazyčnou verzi publikace, která je k dispozici i tištěné i elektronické podobě a informační leták s výběrem údajů z ročenky (česko-angl., v tištěné podobě i v elektronické verzi), vydání od verze 2014 se více zaměří na podrobné informace v elektronické podobě a rozšíření základních informací pro veřejnost v tištěné verzi s více mapami a dalšími grafickými informacemi. Základními výstupy na internetu jsou v současnosti Portál životního prostředí zprovozněný v roce 2015 a Atlas životního prostředí. K dispozici je uživatelům i řada dalších webových stránek a internetových aplikací (např. stránky Pražská příroda, Praha zelená, Kalendář akcí v ŽP a EVVO aj.).

V Praze za přírodou

portalzp.praha.eu/zaprirodou

Hlavní město Praha realizuje, souběžně s projekty a aktivitami v oblasti praktické ochrany a péče o životní prostředí a přírodu v Praze, také rozsáhlé množství informačních a osvětových aktivit, které jsou dílem zaměřeny na zpracování a poskytování informací o možnostech trávení volného času v pražské přírodě. Informace jsou veřejnosti k dispozici jak v podobě tištěných informačních materiálů a publikací, tak i na internetových stránkách města.

Od roku 2007 je postupně připravována rozsáhlá sada tištěných informačních materiálů pro veřejnost k pražské přírodě. V současné době jsou k dispozici série: Lesy a lesoparky Prahy, Přírodní parky Prahy, Parky a zahrady Prahy, Naučné stezky Prahy, Potoky pro život, Po Praze podél potoků, Za památnými stromy Prahy pěšky a MHD, Pražská příroda – známá, neznámá. V rámci spolupráce s dalšími subjekty jsou k dispozici i další informační materiály, např. Studánky a prameny v Praze. Pro školy, knihovny a informační střediska jsou zdarma k dispozici i další publikace s tematikou pražské přírody (např. Památné stromy Prahy, Chráněná území Prahy). K uvedeným materiálům bude od podzimu 2016 nově k dispozici pořadač V Praze za přírodou a pro přírodu, mapa V Praze za přírodou a shrnující úvodní informační materiál téhož názvu.

